

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.: 336.22.02:338.1(478)(043)

NOROC DOREL

**POLITICA FISCALĂ DIN PERSPECTIVA CREȘTERII ECONOMICE ȘI
CONSOLIDAREA FINANTELOR PUBLICE**

SPECIALITATEA: 522.01. FINANȚE

Rezumatul tezei de doctor în științe economice

CHIȘINĂU, 2024

Teza a fost elaborată în cadrul Departamentului „Finanțe și Asigurări”
al Academiei de Studii Economice din Moldova

Coordonator științific:

COBZARI Ludmila, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar.

Referenți oficiali:

ULIAN Galina doctor habilitat în științe economice, profesor universitar,
Universitatea de Stat din Moldova

POSTOLACHE Victoria doctor în științe economice, conferențiar universitar,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Componența Consiliului Științific Specializat:

SECRIERU Angela președinte, doctor habilitat în științe economice, profesor
universitar

BOTNARI Nadejda secretar științific, doctor în științe economice, conferențiar
universitar

HÎNCU Rodica doctor habilitat în științe economice, profesor universitar

DRAGOMIR Lilia doctor în științe economice, conferențiar universitar

FUIOR Elena doctor în științe economice, profesor universitar

TIMUȘ Angela doctor în științe economice, conferențiar cercetător

Suținerea tezei va avea loc la data de 03.10.2024, ora 12.00, în ședința Consiliului Științific specializat D 522.01-24-71 din cadrul Academiei de Studii Economice din Moldova, pe adresa: MD-2005, mun. Chișinău, str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61, bloc A, etajul 3, Sala Senatului.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Științifică a Academiei de Studii Economice din Moldova și pe pagina web a ANACEC (www.anacec.md).

Rezumatul a fost expediat la data de 03.09.2024.

Secretar științific al

Consiliului științific specializat:

doctor în științe economice,
conferențiar universitar

BOTNARI Nadejda

Conducător științific:

Doctor habilitat în științe economice,
profesor universitar

COBZARI Ludmila

Autor:

NOROC Dorel

CUPRINS

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII.....	4
CONȚINUTUL TEZEI	9
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	25
BIBLIOGRAFIE.....	29
LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI.....	30
ADNOTARE.....	33

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei abordate. Politica fiscală, componentă esențială a sistemului de politici economice, exercită o influență semnificativă asupra finanțelor publice și creșterii economice. Prin intermediul instrumentelor sale specifice – impozite și taxe – aceasta nu doar generează veniturile necesare finanțării sectorului public, ci și are capacitatea să schimbe comportamentul economic al agenților, atât la nivel individual, cât și la nivel macroeconomic. De modul cum funcționează un sistem fiscal într-o anumită țară depinde sustenabilitatea finanțelor publice, iar, în final - bunăstarea societății. În aceste condiții, crearea unui sistem fiscal eficient este un obiectiv prioritar în cadrul politicii fiscale.

Într-un context economic globalizat și dinamic, caracterizat de schimbări tehnologice rapide și de creșterea interdependenței economice, dar și de recente crize economice, se impune necesitatea unor intervenții de adaptare a politicii fiscale la noile realități economice și regionale. Adaptarea sistemelor fiscale la aceste realități necesită o abordare flexibilă și inovatoare, care să permită atât asigurarea sustenabilității finanțelor publice, cât și promovarea unei creșteri economice incluzive și durabile.

Legătura dintre politică fiscală și creșterea economică este complexă și multifactorială. Studiile empirice au evidențiat că o politică fiscală bine concepută poate stimula investițiile private, poate crește productivitatea și favoriza crearea locurilor de muncă. Cu toate acestea, efectele politicii fiscale asupra creșterii economice pot varia în funcție de contextul macroeconomic, de structura economică a țării și de caracteristicile sistemului fiscal. Existența unui nivel redus de impozitare nu garantează o creștere economică sustenabilă.

Rolul politicii fiscale în economia națională se cristalizează tot mai mult în momentele în care guvernele, confruntate cu reduceri bugetare masive, trebuie să gestioneze fondurile publice limitate colectate prin intermediul sistemului fiscal. Pornind de la aceasta, autoritățile guvernamentale sunt nevoite să identifice modalități de finanțare a bunurilor și serviciilor publice.

Formularea și implementarea unei politici fiscale eficiente necesită o înțelegere aprofundată a mecanismelor economice și a interrelațiilor dintre diferitele componente ale sistemului economic. În acest sens, cercetarea științifică are un rol esențial de a furniza informații și analize care să sprijine deciziile politicilor publice în domeniul fiscal, fapt ce determină **relevanța cercetării**.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor asociate. Într-un context global marcat de crize economice frecvente, politicile fiscale au căpătat o importanță strategică pentru state. Acestea sunt din ce în ce mai utilizate ca un instrument cheie pentru a relansa economia, asigurând totodată sustenabilitatea finanțelor publice și o creștere economică pe termen lung. Recunoașterea acestei importanțe a stimulat cercetări ample în domeniu, efectuate atât la nivel mondial, cât și național, în cadrul unor instituții precum: Departamentul de Cercetare al Băncii Mondiale, Comisia Europeană, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, Fondul Monetar Internațional, Academia de Studii Economice din București, Academia de Studii Economice din Moldova, Institutul Național de Cercetări Economice al Republicii Moldova, Universitatea de Stat din Moldova.

Printre lucrările științifice care reflectă baza teoretică a cercetării, le putem evidenția pe cele ale economiștilor: Mugrave R., Ramse F., Arnold J., Baurciulu A., Grote M., Lee Y., Gordon R., Smith A., Stroe R., Armeanu D., Văcărel I., și alții.

Cercetări importante privind sistemul optim de impozitare din perspectiva consolidării veniturilor bugetare și creșterii economice sunt prezentate în lucrările semnate de: Tanzi V., Zee H., Atkinson A., Stiglitz J., Nicholas S., Musgrave R., Acosta-Ormaechea, S., Yoo. J., etc.

În literatura de specialitate din România și Republica Moldova, studiile privind impactul politicii fiscale asupra consolidării finanțelor publice și creșterii economice sunt reprezentate de lucrările cercetătorilor: Văcărel I., Mihăilescu I., Casian A., Petroia A., Stratulat O., Mărgineanu A., Mărgineanu D., Adrian-Cosmin C., Secieru A., Băncilă N., Certan A., Baurciulu A., Buceațchi V., Vilcu V., Stahovschi A., Hîncu R., Fuior E., Manole T., Brezeanu P., Stroe R., Armeanu D., și alții.

O contribuție semnificativă la analiza problematicii impactului politicii fiscale și la modificărilor cheltuielilor publice asupra creșterii economice se regăsește în lucrările cercetătorilor: Giavazzi F., Pagano M., Alesina, A., Perotti R., Tavares J., Lizarazo S., Peralta-Alva A., Puy D.,

În literatura mondială de specialitate au fost studiate și identificate impozitele ce afectează creșterea economică atât la nivel teoretic, cât și practic, de către: Kneller, R., Bleaney M.F., Gemmell N., Schweltnus, C., Arnold J., precum și de alți cercetători științifici.

Cercetări importante privind facilitățile fiscale și impactul acestora asupra creșterii economice și asupra consolidării finanțelor publice au fost realizate de către: Beer S., Benedek D., Erard B., Loepnick J., Barrios S., Figari F., Gandullia L., Riscado S., Grote M.

Aspecte legate de armonizarea legislației fiscale, de competiția fiscală și de impactul asupra creșterii economice sunt descrise în lucrările cercetătorilor: Travoto M., Mitchell D., Serrano M. și Patterson B., Bretschger L., Hettich F., Negrescu D., Comănescu A..

Aceste cercetări științifice oferă o bază solidă de cercetare, atât din punct de vedere teoretic, cât și practic, referitoare la studiul impactului politicii fiscale asupra creșterii economice și consolidării finanțelor publice. Crizele economice profunde din ultima perioadă care au cauzat înrăutățirea situației finanțelor publice și au afectat creșterea economică, indică necesitatea unei analize mai profunde a acestui segment în cadrul tezei de doctor. Tematica lucrării oferă posibilitatea de a investiga aspecte noi și de a analiza problemele curente ale politicii fiscale, reprezentând un pas suplimentar în dezvoltarea acestui domeniu de cercetare. Analiza lucrărilor științifice privind aspectele prezentate în cadrul tezei a contribuit la formarea opiniilor autorului cu privire la aspectele investigate și la elaborarea de propuneri pentru dezvoltarea măsurilor de politică fiscală pe plan național.

Domeniul de cercetare este determinat de necesitatea de a identifica modul în care componentele și instrumentele politicii fiscale influențează creșterea economică și consolidarea finanțelor publice.

Obiectul de cercetare cuprinde sistemul fiscal, bugetar și creșterea economică în Republica Moldova și Uniunea Europeană.

Subiectul cercetării se referă la politica fiscală și rolul acesteia de a influența creșterea economică și consolidarea finanțelor publice.

Cercetarea realizată se bazează **pe ipoteza științifică** formulată de noi, și anume că nivelul de impozitare nu are o corelație directă cu creșterea economică, aceasta din urmă fiind influențată mai degrabă de structura sistemului de impozitare, de simplitatea și eficiența administrării fiscale, iar o politică fiscală orientată spre consolidarea finanțelor publice crește capacitatea statului de a influența procesele economice și asigură o mai mare eficiență de utilizare a resurselor unei țări.

Scopul și obiectivele cercetării. Scopul principal al lucrării constă în dezvoltarea unui cadru conceptual coerent privind politica fiscală și influența acesteia asupra creșterii economice și consolidării finanțelor publice. Aceasta presupune determinarea tipurilor de impozite ce urmează a fi utilizate în atingerea obiectivelor de creștere economică și a celor de consolidare a finanțelor publice, identificarea elementelor fiscale ce creează distorsiuni economice și analiza principalelor măsuri de politică fiscală în vederea identificării propunerilor de perfecționare a sistemului fiscal național.

Pentru a atinge scopul fundamental al acestei lucrări, au fost identificate următoarele **sarcini de cercetare:**

- studierea și concretizarea conceptelor și principiilor fundamentale privind politica fiscală, precum și a mecanismului de influențare de către aceasta a creșterii economice;
- concretizarea abordărilor teoretice cu privire la rolul, obiectivele, și principiile sistemului fiscal în atingerea obiectivelor de consolidare a finanțelor publice și de creștere economică;
- examinarea aspectelor socio-economice din punctul de vedere al influenței reformelor în domeniul politicii fiscale;
- studierea comparativă a sistemelor de impozitare în UE și Republica Moldova;
- determinarea principalelor modificări în sistemul de impozite și taxe, promovate în cadrul politicii fiscale și vamale anuale și impactul acestora atât asupra bugetului public cât și asupra creșterii economice;
- cercetarea corelației între nivelul de impozitare și creșterea economică și redistribuirea echitabilă a veniturilor;
- identificarea distorsiunilor fiscale care afectează negativ creșterea economică și încasările fiscale;
- analiza reformelor fiscale în Republica Moldova și impactul acestora asupra creșterii economice și consolidării finanțelor publice;
- propunerea unui set de măsuri de politică fiscală care să stimuleze investițiile și creșterea economică;
- determinarea principalelor căi de perfecționare a politicii fiscale în vederea asigurării consolidării finanțelor publice.

Metodologii și metode de cercetare. Procesul de cercetare a implicat o serie complexă de activități, care pot fi sintetizate în următoarele etape principale:

a) etapa exploratorie, al cărei scop a fost examinarea rezultatelor cercetărilor în domeniu, analiza evoluției politicilor fiscale la nivel național și european/internațional;

b) etapa descriptivă, în cadrul căreia au fost descrise politicile fiscale și elementele acesteia, conceptele de consolidare a finanțelor publice și de creștere economică, precum și corelația dintre acestea;

c) etapa cauză-efect, care a avut drept scop determinarea corectitudinii ipotezelor prezentate cu privire la relațiile dintre nivelul de impozitare și creșterea economică, precum și determinarea impactului măsurilor de politică fiscală asupra veniturilor publice și creșterii economice. A fost evaluat gradul de atingere a obiectivelor scontate ca urmare a implementării măsurilor fiscale;

d) etapa de evaluare, care a inclus analiza impactului politicii fiscale asupra consolidării finanțelor publice și creșterii economice prin prisma componentelor acesteia (nivelul, structura și complexitatea sistemului de impozitare).

Noutatea și originalitatea științifică a lucrării constă în următoarele aspecte:

- identificarea soluțiilor de perfecționare a structurii sistemului de impozitare pentru o contribuție mai mare la creșterea economică;
- definirea elementelor fiscale naționale care creează distorsiuni în procesele economice;
- formularea metodei de evaluare cantitativă și calitativă a efectelor modificării structurii și nivelului de impozitare asupra creșterii economice, consolidării finanțelor publice și gradului de redistribuire a veniturilor;
- determinarea efectului reformei fiscale a impozitului pe venitul corporativ în Republica Moldova asupra finanțelor publice și creșterii economice;
- determinarea efectului reformei fiscale a impozitului pe venitul persoanelor fizice în Republica Moldova asupra finanțelor publice și creșterii economice;
- elaborarea unui regim fiscal pentru întreprinderile micro în vederea simplificării maxime a procesului de calculare, raportare și achitare a impozitelor;
- identificarea elementelor TVA din Republica Moldova care creează distorsiuni economice și, respectiv, afectează competitivitatea economiei naționale;
- identificarea și formularea direcțiilor de perfecționare a sistemului de impozitare în Republica Moldova, din perspectiva evitării distorsiunilor economice și a sporirii veniturilor bugetare.

Soluționarea unei probleme științifice importante constă în determinarea științifică, empirică și aplicativă a canalelor de transmisie și a efectelor schimbărilor în structura și nivelul de impozitare asupra creșterii economice, veniturilor bugetare și bunăstării cetățenilor; identificarea și fundamentarea distorsiunilor în sistemul de impozitare ce afectează competitivitatea produselor locale și erodează veniturile bugetare; formularea posibilităților de simplificare a proceselor fiscale. Soluționarea acestor probleme va permite identificarea unui sistem optim de impozitare.

Valoarea teoretică a cercetării constă în:

- definirea sistemului fiscal și a componentelor sale, inclusiv prin prisma tendințelor de simplificare și digitalizare a proceselor din cadrul acestuia;
- sistematizarea și sintetizarea abordărilor teoretice privind modul și efectele schimbării elementelor sistemului fiscal asupra proceselor economice și redistribuirii venitului național;
- aprofundarea și dezvoltarea teoretică a noțiunilor de facilități fiscale și venituri bugetare ratate/cheltuieli fiscale;

- identificarea divergențelor în sistemul de impozitare național și cel al țărilor UE;
- definirea impozitelor din perspectiva modului în care modificarea acestora influențează procesele social-economice.

Valoarea practică a cercetării constă în utilizarea rezultatelor cercetării de către RM și de alte țări în curs de dezvoltare pentru a îmbunătăți eficiența politicii fiscale prin eliminarea normelor ce creează distorsiuni economice, optimizarea facilităților fiscale în vederea consolidării finanțelor publice și contribuirea la o creștere economică durabilă. Rezultatele cercetării pot fi utilizate pentru evaluarea performanței politicilor fiscale naționale și pentru ajustarea acestora la standardele europene. Instrumentele propuse pentru perfecționarea politicilor fiscale pot contribui la stimularea economică, la simplificarea interacțiunii dintre contribuabili și autoritatea fiscală, la redistribuirea echitabilă a venitului național și la consolidarea finanțelor publice.

Implementarea rezultatelor științifice. Semnificația rezultatelor obținute în urma cercetărilor efectuate a fost confirmată de către Ministerul Finanțelor și Serviciul Fiscal de Stat.

Aprobarea rezultatelor științifice. Rezultatele cercetării sunt reflectate în materialele următoarelor conferințe științifice de specialitate: Online Conference for Reserachers "Development Through Research and Innovation (Chișinau, 2022), Revista științifico-didactică "ECONOMICA" (Chișinău 2023), Manifestare științifică internațională "Sustainable Public Procurement: challenges and opportunities (Chisinau, 2022), Revistele științifice ale Universității de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere” (Chișinău 2023), Proceedings of the 2nd international conference Interdisciplinarity and Cooperation in Cross-Border Research, (Chisinau 2022), și altele.

Structura tezei. Teza conține introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie și anexe.

Cuvinte cheie: Politica fiscală, creștere economică, redistribuirea veniturilor, venituri naționale, structura sistemului de impozitare, facilități fiscale, venituri bugetare ratate.

CONȚINUTUL TEZEI

Capitolul I " 1. Abordări conceptuale privind implicațiile politicii fiscale în procesul de stimulare a creșterii economice și de consolidare a finanțelor publice". În timp ce literatura de specialitate acordă o atenție deosebită rolului politicii fiscale în stimularea creșterii economice, este esențial să subliniem că obiectivul său primordial este să asigure finanțarea politicilor publice (educație, infrastructură, ordine publică și justiție, etc), îndreptate către dezvoltarea societății în condiții de sustenabilitate a finanțelor publice.

Prin intermediul colectării centralizate a resurselor financiare, statul poate alocă în mod mai organizat și planificat aceste fonduri către sectoare strategice și proiecte cu un înalt potențial de dezvoltare. Această alocare centralizată permite o evaluare mai riguroasă a priorităților și o bună coordonare a investițiilor strategice, care în final determină o contribuție mai sporită a întregului sistem bugetar-fiscal asupra creșterii economice. Evident este faptul că acumularea resurselor și finanțarea cheltuielilor poate să se realizeze într-o manieră mai eficientă sau mai puțin eficientă, dar nu putem admite lipsa sistemului fiscal într-o societate. Astfel, obiectivul principal al politicii fiscale este de a mobiliza resurse financiare la nivelul bugetar, cu maximă eficiență, echitate, fără a descuraja activitatea economică și fără împrumuturi excesive, care să asigure implementarea obiectivelor de creștere economică. Pentru definirea unui sistem optim de impozitare este necesar mai întâi de toate să fie determinat necesarul de resurse publice, mărimea cărora depind de la o societate la alta.

De asemenea, politica fiscală în special în combinație cu politica bugetară, are capacitatea de a influența cele mai multe obiective economice, și anume, ocuparea forței de muncă, valorificarea factorilor de producție și sustenabilitatea deficitului bugetar. Prin prisma parametrilor unui sistem fiscal, influența creșterii economice poate avea loc prin intermediul următoarelor 3 componente ale politicii fiscale: (i) nivelul de impozitare; (ii) structura sistemului de impozitare; (iii) complexitatea/simplitatea sistemului de impozitare.

Utilizarea primei componente, și anume reducerea ratelor de impozitare sau introducerea diferitor tipuri de facilități fiscale, este cea mai simplă și des utilizată dar nu și cea mai potrivită, deoarece comportă riscuri de reducere a veniturilor bugetare și, respectiv, pe această cale o să afecteze negativ creșterea economică. Analiza empirică a datelor demonstrează că un nivel înalt de impozitare nu reprezintă o „frână” în dezvoltarea economică a țării, iar un nivel redus al impozitării nu garantează asigurarea creșterii economice durabile. În concluzie menționăm că atingerea obiectivului de creștere economică trebuie să se realizeze prin intermediul celor două componente ale politicii fiscale și anume o structură optimă a sistemului de impozitare și reducerea complexității sistemului fiscal.

O opțiune ce merită a fi analizată din perspectiva stimulării creșterii economice, utilizând instrumentul politicii fiscale (structura sistemului de impozitare), vizează trecerea de la impozitele directe la cele indirecte. Pe de o parte reducerea impozitelor directe ar asigura stimularea investițiilor și reducerea costului forței de muncă sau creșterea productivității muncii, iar majorarea sau consolidarea impozitelor indirecte ar asigura compensarea pierderilor bugetare nefiind afectate în acest sens cheltuielile bugetare. Limitele acestei reforme sunt determinate de caracteristica impozitelor directe și indirecte. Astfel, o creștere semnificativă a impozitelor indirecte va afecta negativ persoanele cu venituri medii și mici,

respectiv, o redistribuire ineficientă a venitului național. Or, redistribuirea echitabilă a venitului național are loc prin intermediul impozitelor directe, care ține cont de capacitatea de plată a persoanelor.

În asemenea circumstanțe, la promovarea unei decizii de trecere de la impozitele directe la cele indirecte, trebuie să se țină cont de nivelul de disproporție în distribuirea veniturilor, respectiv nivelul de inegalitate din perspectiva veniturilor populației, cu cât acesta înregistrează mărimi mai mari cu atât marja de intervenție este mai limitată. În acest caz, la prima etapă, trecerea presiunii fiscale pe impozitele indirecte trebuie să se realizeze prin identificarea și analiza facilităților fiscale aferente acestora. Anularea facilităților fiscale este mai oportună decât majorarea ratelor generale de impozitare, cea din urma având un impact asupra unui număr mai mare a populației. Astfel, pentru a asigura o maximă eficiență, statele trebuie să implementeze un sistem de raportare a facilităților fiscale care să includă următoarele compartimente: (1) definirea sistemului de impozitare de referință; (2) devierile de la sistemul de referință; (3) estimarea costului facilităților fiscale; (4) analiza cost - beneficiu a facilităților fiscale și monitorizarea atingerii scopului pentru care au fost introduse.

La nivelul structurii de impozitare este de menționat că în cazul în care se dorește reducerea deficitului bugetar și/sau creșterea veniturilor bugetare pentru finanțarea cheltuielilor publice, inclusiv celor investiționale, studiile empirice, precum și simulările realizate pe baza modelelor econometrice confirmă faptul că cea mai eficientă cale este recurgerea la impozitele pe consum (impozitele indirecte) și pe bunurile imobiliare, întrucât acestea din urmă par a fi cel mai puțin în detrimentul creșterii economice. În acest sens, pot fi întreprinse două acțiuni, și anume extinderea bazei de impozitare asupra unor operațiuni care au fost anterior scutite și/sau creșterea ratei de impozitare.

Astfel, este necesar să facem distincție între impozite distorsionate care afectează creșterea economică și cele non-distorsionante ce se caracterizează printr-un impact neutru. Principala concluzie ce reiese din cercetări este faptul că ritmul de creștere economică este influențat în mare parte de modificările realizate în sistemul impozitelor distorsionate și nu a celor non-distorsionate. Cercetătorii Kneller, R., M.F. Bleaney, and N. Gemmell constată că printre impozitele distorsionate fac parte impozitul pe venit și pe proprietate, iar în categoria celor non-distorsionate – impozitele pe consum [7].

Cercetările efectuate de Schwellnus, C. and J. Arnold demonstrează, de asemenea, o relație negativă între impozitul pe profit și creșterea economică [10].

Impozitele pe veniturile cetățenilor, contribuțiile la asigurările sociale și medicale, și în special, impozitul pe venitul companiilor, reprezintă impozitele care au cel mai puternic impact asupra creșterii economice, și anume, o modificare a acestora în sensul majorării va determina un efect negativ asupra creșterii economice.

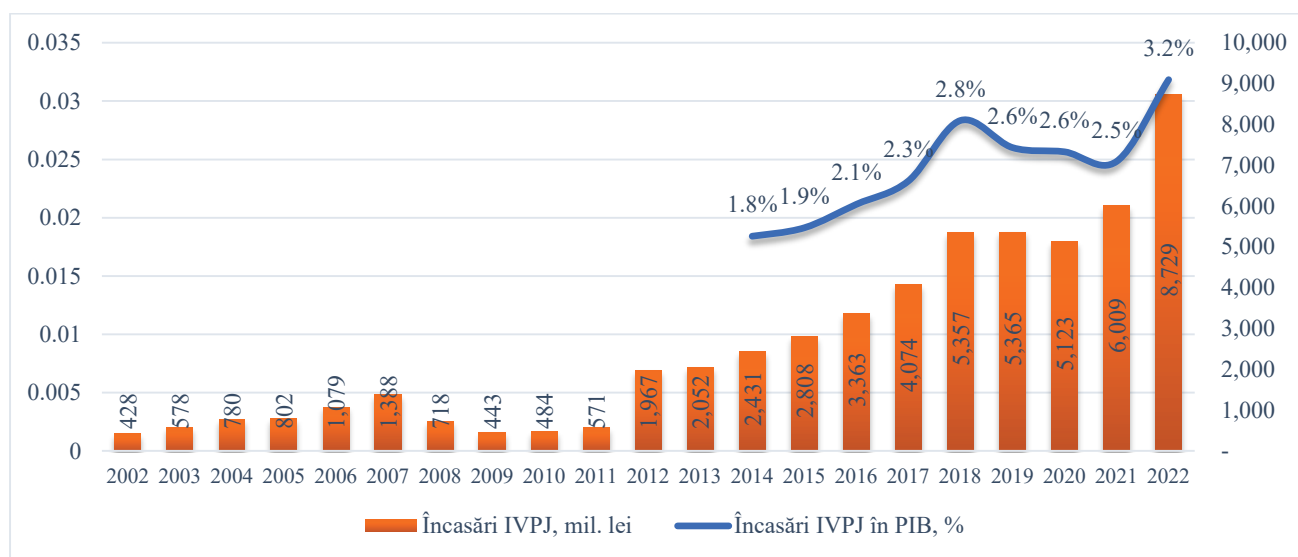
Majoritatea studiilor empirice, în special cele mai recente, constată existența unei corelații negative între nivelul de impozitare și creșterea economică. Conform studiilor analizate impozitul pe profit și pe veniturile personale au capacitatea de a influența într-o măsură mai mare creșterea economică în comparație cu impozitele pe consum [1, 2, 7, 11]. Aceasta presupune că, în cazul adoptării politicilor fiscale orientate spre creșterea economică este

necesar de a se pune accent în special pe impozitele directe, iar în cazul când se urmărește colectarea de venituri bugetare suplimentare - pe impozitele indirecte.

Astfel, dacă deciziile privind primele 2 componente ale politicii fiscale sunt realizate periodic în funcție de fazele ciclului economic, atunci cerința privind asigurarea simplității, stabilității și previzibilității trebuie să fie asigurată într-un mod permanent.

Capitolul II "Analiza și cuantificarea impozitării directe – ca instrument de creștere economică". Impozitul pe venitul corporativ este un instrument fiscal complex, variind în structură și aplicare între țări și perioade istorice. Principalele forme includ impozitul pe profit total, impozitul pe dividende și impozitul pe venitul brut. Scopul său este dublu: generarea de venituri pentru stat și influențarea comportamentului economic al companiilor. Republica Moldova a experimentat cu diferite modele, inclusiv scutirea de impozit pentru profitul reinvestit.

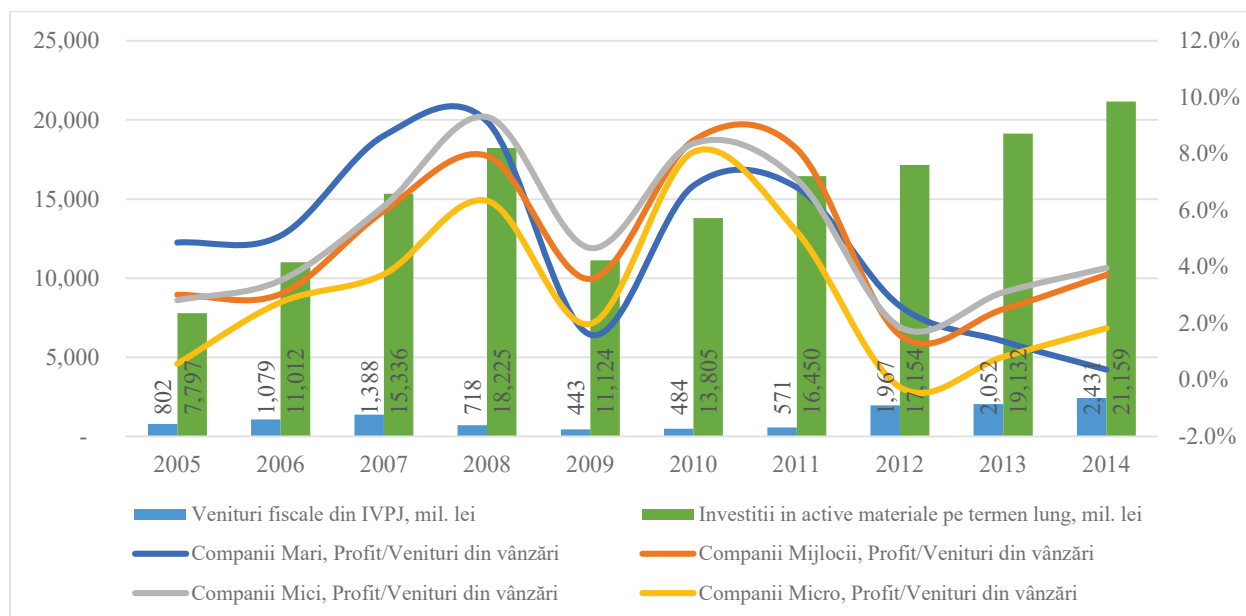
Scutirea de impozit pentru profitul reinvestit, deși concepută pentru a încuraja investițiile, a avut ca efect principal o scădere semnificativă a veniturilor bugetare, afectând negativ situația financiară a statului. Astfel, în condițiile estimării unor venituri bugetare similare din anul 2007, reforma fiscală a determinat ratarea unor potențiale cheltuieli bugetare în mărime de 3.3 mlrd. lei pe parcursul a 4 ani de implementare.

Figură 1. Evoluția încasărilor din impozitul pe venitul persoanelor juridice la bugetul public național și a ponderii în PIB, mil.lei, %, 2002 - 2022

Sursa: Elaborată de autor în baza [8, 3]

Reintroducerea impozitului pe venit în mărime de 12% a avut cel puțin trei efecte importante pentru sistemul finanțelor publice din Moldova: (1) a consolidat mecanismul de impozitare directă, (2) a consolidat situația financiară a autorităților locale și (3) a îmbunătățit nivelul de sustenabilitate a finanțelor publice. În partea ce ține de realizarea obiectivului de creștere economică în urma introducerii cotei zero pe venitul reinvestit, efectul scontat de majorarea investițiilor nu a fost realizat. Ritmul de creștere a investițiilor private în primul an de implementare a reformei nu a fost unul mai mare în comparație cu anii precedenți, iar în următorii ani datorită crizei economico-financiare globale, investițiile private s-au prăbușit (Figura 2).

Figură 2. Evoluția încasărilor din impozitul pe venitul persoanelor juridice la bugetul public național, a investițiilor în active materiale pe termen lung și a ponderii profitului în venitul din vânzări, mil.lei, %, 2005 - 2014

Sursa: Elaborat de autor în baza [8, 3]

Pe fondul impactului crizei economice și al introducerii scutirii de impozitare a profitului reinvestit, situația bugetară s-a înrăutățit semnificativ, deficitul bugetar raportat la PIB crescând de la 1,0% la 6,3%. În plus, acest lucru a afectat negativ cheltuielile publice de ordin economic, a căror menire este să contribuie la creșterea economică. În această situație veniturile ratate ca urmare a aplicării scutirii ar fi permis menținerea aceluiași nivel de cheltuieli publice de ordin economic.

Totuși această reformă a avut și unele aspecte pozitive în partea ce ține de conformarea fiscală a companiilor. Astfel, în primul an de implementare a reformei fiscale s-a înregistrat cel mai mare nivel al profitului declarat raportat la venitul din vânzări, reprezentând 8.9%, cea mai mare valoare în perioada anilor 2005 – 2021 (Tabelul 1.) Pentru următorii ani de implementare a reformei fiscale (în special anul 2009), datele nu sunt relevante având în vedere că indicatorii microeconomici au fost afectați de criza globală.

Tabel 1. Evoluția indicatorilor economici a companiilor din Republica Moldova

Indicatori economici	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Venituri din vinzari, miliarde lei	98	117	149	175	146	178	208	212	233	263	282	301	331	357	398	382	488
Rezultatul financiar miliarde lei	4	5	11	16	4	13	14	5	4	4	3	15	25	23	26	19	40
Profit/Venituri din vânzări, %	3.9	4.2	7.3	8.9	2.5	7.4	6.9	2.2	1.8	1.4	1.2	5.0	7.4	6.5	6.6	4.9	8.3

Sursa: Elaborată de autor în baza [3]

În pofida impactului negativ asupra veniturilor bugetare, reforma fiscală a avut și un efect pozitiv asupra conformării fiscale, cel puțin pe termen scurt. În primul an de implementare, s-a

observat o creștere semnificativă a profitului declarat raportat la venitul din vânzări, atingând un nivel record de 8,9% (Tabelul 1). Această creștere a fost mai pronunțată în cazul întreprinderilor mici și micro. Cu toate acestea, odată cu reintroducerea impozitului pe profit în 2012, nivelul de conformare fiscală s-a deteriorat rapid, cu o scădere a indicatorului analizat la doar 2,2%. Criza economică globală din 2009 a influențat negativ datele din anii următori, determinând imposibilitatea efectuării unei analize mai detaliate a impactului pe termen lung al reformei.

Analizând efectul reformei pe categorii de companii, după mărimea activității, se constată că cea mai mare creștere a indicatorului profitului declarat raportat la venitul din vânzări, în anul de implementare a reformei în comparație cu anul precedent, a fost înregistrată de către companiile micro și mici. Cea mai mare scădere a indicatorului analizat a fost înregistrată în anul 2012 în cazul întreprinderilor micro (Figura 2.). Această evoluție denotă că sectorul privat din RM, în special cel al întreprinderilor mici și mijlocii, este foarte flexibil la modificările pe dimensiunea politicii fiscale, sub aspectul conformității fiscale, determinat inclusiv de un nivel mai redus al eficienței administrării fiscale.

Nivelul încasărilor bugetare din impozitul pe profit este unul ce permite introducerea unor stimulente fiscale bine țintite. Principalul mecanism de utilizare a impozitului pe profit în vederea contribuirii la creșterea economică este amortizarea accelerată/suplimentară. Amortizarea accelerată permite companiilor să deducă mai rapid costul activelor fixe din profitul impozabil, stimulând astfel investițiile. În Republica Moldova, de exemplu, se permite deducerea până la 50% din valoarea activului în primul an. Pentru a intensifica acest stimulent, se propune acordarea unei deduceri suplimentare pentru amortizare, precum și pentru alte cheltuieli legate de creșterea competitivității, cum ar fi cercetarea și dezvoltarea. Astfel, statul ar co-finanța o parte din investițiile companiilor, încurajându-le să investească mai mult.

Comparativ cu scutirea de impozit pe profitul reinvestit, amortizarea accelerată prezintă mai multe avantaje: este mai transparentă, mai ușor de administrat și poate fi mai bine direcționată către investițiile cu un impact economic mai mare (Tabelul 2).

Tabelul 2. Compararea principalelor facilități fiscale aferente impozitului pe venitul corporativ

<i>Parametri de comparație</i>	<i>Amortizarea suplimentară/accelerată</i>	<i>Scutirea profitului reinvestit</i>
<i>Cost</i>	Se scutește impozitul pe venitul îndreptat pentru investițiile capitale.	Se scutește întregul profit reinvestit, de obicei profitul care nu a fost distribuit sub formă de dividende.
	Mărimea costului bugetar depinde de suma investiției efectuate.	Mărimea costului bugetar depinde de mărimea profitului realizat.
<i>Comportamentul companiilor</i>	Se stimulează efectuarea investițiilor capitale.	Se stimulează menținerea profitului în cadrul companiei, indiferent de destinația ulterioară a acestuia.
<i>Gradul de complexitate</i>	Mai complex	Mai simplu

Sursa: Elaborat de autor în baza analizei celor două tipuri de facilități fiscale

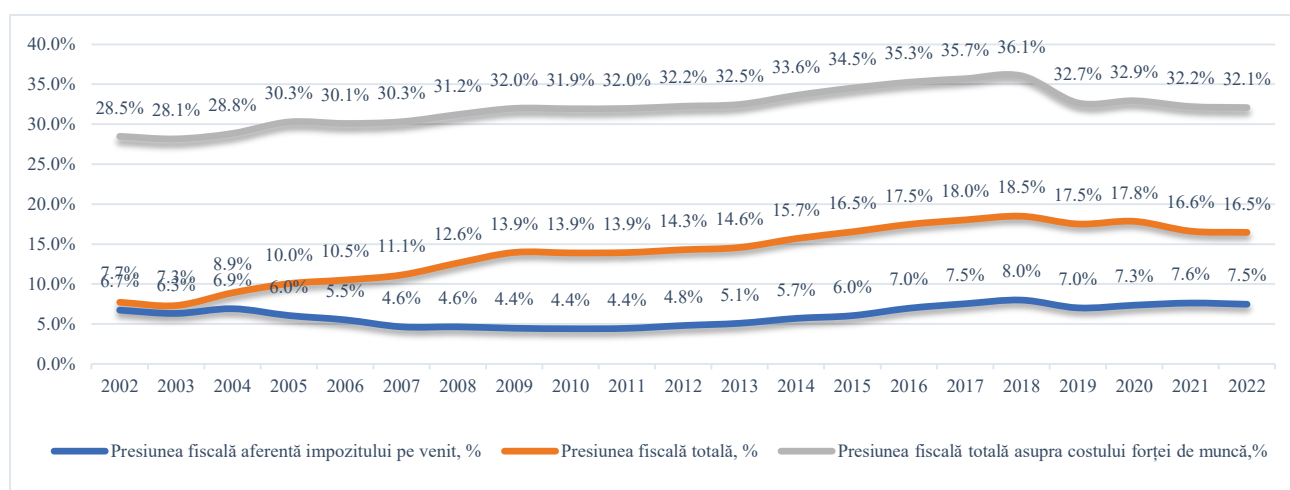
Principalul document strategic ce conține prioritățile naționale pe dimensiunea fiscală este Strategia de dezvoltare a managementului finanțelor publice pentru anii 2023-2030, aprobată prin Hotărârea de Guvern nr. 71 din 22.02.2023. Strategia de dezvoltare a managementului finanțelor publice pentru anii 2023-2030 prevede trei direcții prioritare pe termen mediu ale acestei strategii, pe dimensiunea impozitului pe venit, care corelează cu căile de perfecționare a politicii fiscale propuse de către autor.

1) Revizuirea sistemului de facilități fiscale și vamale. Se va efectua o analiză cost-beneficiu pentru a identifica și elimina facilitățile care nu mai sunt eficiente sau care distorsionează economia. Aceasta va permite consolidarea veniturilor bugetare și crearea de spațiu pentru noi instrumente fiscale, precum amortizarea suplimentară, care pot stimula investițiile.

2) Implementarea conceptului prețului de transfer. Scopul este prevenirea evaziunii fiscale prin transferul artificial al profiturilor către jurisdicții cu impozite mai mici. Cu toate acestea, dată fiind cota redusă de impozit pe profit din România, implementarea va fi graduală pentru a evita costuri excesive pentru companii.

3) Promovarea unui sistem simplu de calculare, raportare și achitare a impozitelor și taxelor (diminuarea datelor și a termenelor de raportare, declarații precompletate, efectuarea calculului de către organele cu atribuții de administrare fiscale etc.). Simplificarea procedurilor fiscale trebuie să fie un obiectiv permanent al autorităților, cu stabilirea indicatorilor de performanță concreți. Un sistem fiscal digital, simplu și transparent poate contribui la creșterea competitivității economiei și la atragerea de investiții străine.

În contextul promovării unui sistem simplu de calculare, raportare și achitare a impozitelor și taxelor a fost realizată și reforma fiscală în RM în partea ce ține de impozitarea veniturilor cetățenilor, trecând de la un model cu mai multe cote de impozitare, care varia în funcție de nivelul venitului, la un sistem unitar, cu o cotă fixă aplicată tuturor contribuabililor. Această evoluție reflectă o tendință globală de simplificare a sistemelor fiscale.

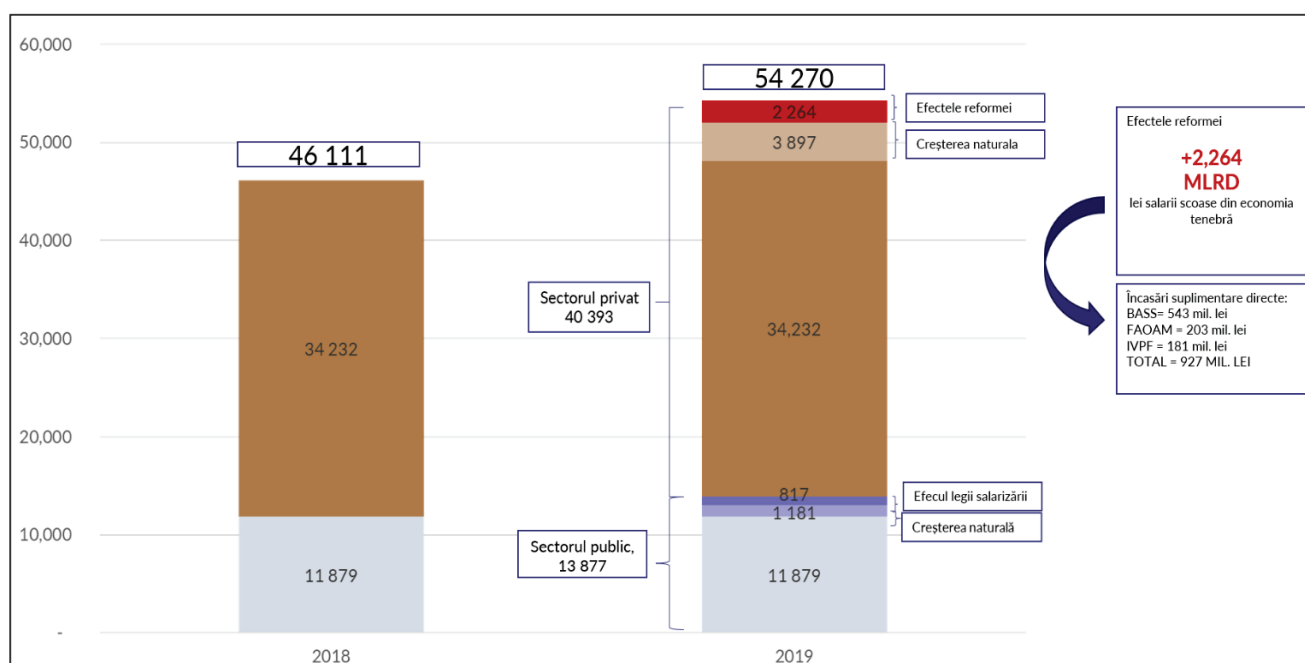
Figură 3. Evoluția presiunii fiscale a impozitului pe venit, presiunii fiscale a tuturor impozitelor salariale achitate de salariat și a presiunii fiscale totale asupra costului forței de muncă aferente salariului mediu pe economie, %, 2002 - 2022

Sursa: Elaborată de autor în baza cotelor prevăzute în CF, BASS, FAOAM și datelor BNS [3].

Începând cu 1 octombrie 2018, sistemul fiscal privind impozitul pe venitul persoanelor fizice a fost reformat conceptual fiind introdusă impozitarea proporțională, prin introducerea impozitului unic în mărime de 12%, concomitent cu dublarea scutirii personale până la nivelul de 24 000 lei. Această reformă a fost însoțită și de o reducere a cotei contribuțiilor obligatorii de asigurări sociale cu 5 p.p. suportată de angajator, de la 23% la 18%.

Introducerea cotei unice a avut drept efect reducerea presiunii fiscale asupra cetățenilor și a costului forței de muncă suportat de companii (Figura 3).

Urmare analizei realizate în cadrul lucrării se constată că reforma fiscală a avut drept efect o creștere a mărimii fondului de salarizare peste media ultimelor 3 ani (creștere naturală), în mărime absolută de 2 264 mil.lei, care în final s-a transpus în creșterea veniturilor bugetare cu 927 mil. Lei (Figura 4). În mărimea acestei sume au fost diminuate ratările bugetare care au fost prevăzute inițial de aproximativ 3 mld. lei.

Figură 4. Efectele reformei fiscale în RM din anul 2018 asupra creșterii/legalizării salariilor și efectele secundare asupra încasărilor bugetare

Sursa: Elaborată de autor în baza [3].

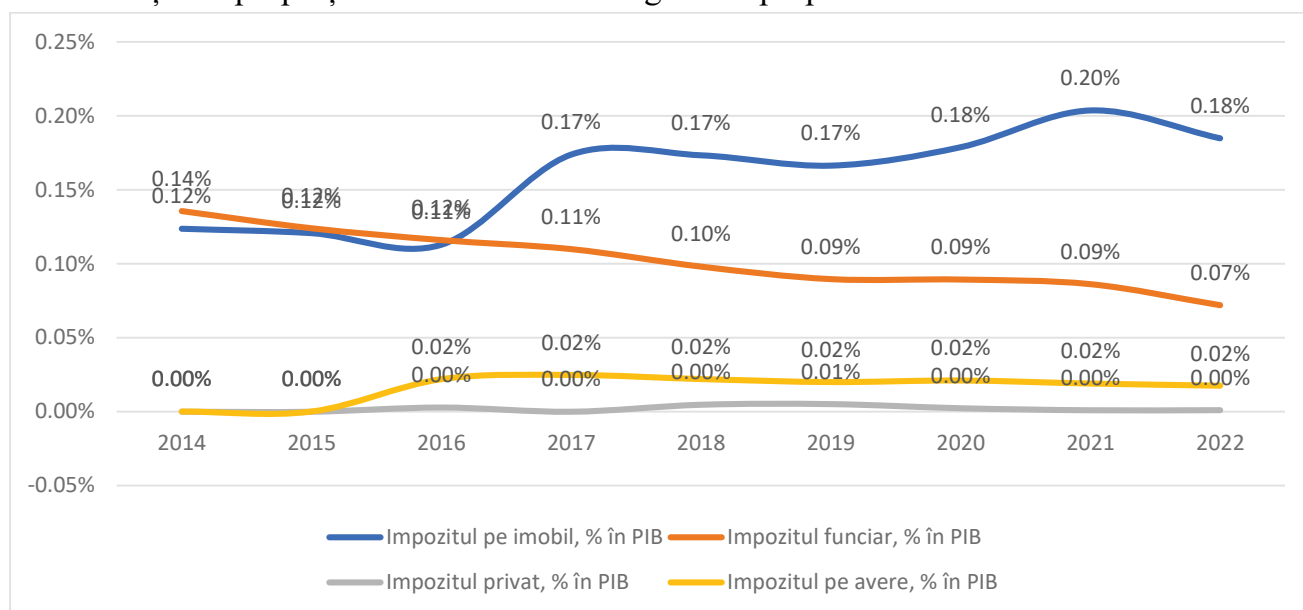
În acest context conchidem că reforma fiscală realizată în RM în anul 2018, se încadrează în concluziile studiilor menționate în partea ce ține de alegerea corectă a tipurilor de impozite pentru atingerea scopului de creștere economică. Totodată, pentru evitarea reducerii veniturilor bugetare, care prin intermediul cheltuielilor publice investiționale, participă de asemenea la creșterea economică, considerăm binevenită consolidarea veniturilor bugetare prin raționalizarea facilităților fiscale în special pe componenta impozitelor indirecte (TVA).

Eficiența impozitării veniturilor persoanelor fizice poate fi evaluată prin prisma costurilor de percepere, a nivelului încasărilor fiscale și a capacității de schimbare a comportamentului contribuabililor. O abordare integrată, care să ia în considerare toate aceste dimensiuni, poate contribui la dezvoltarea unui sistem fiscal eficient și echitabil, capabil să susțină creșterea economică.

Pentru a spori eficiența sistemului de impozitare a veniturilor persoanelor fizice în vederea atingerii obiectivului de creștere economică, este necesară o substituie treptată a sistemului actual de scutiri generale cu un sistem de deduceri și scutiri specifice pentru anumite tipuri de cheltuieli ale cetățenilor, cum ar fi turismul local și educația. Această abordare ar permite direcționarea mai eficientă a resurselor aflate la îndemână cetățenilor către activități care stimulează creșterea economică. Prin încurajarea cheltuielilor către mărfurile și serviciile autohtone, se poate obține un impact pozitiv asupra economiei naționale, contribuind la creșterea investițiilor, a consumului de mărfuri și servicii autohtone.

În acest sens, se propune introducerea unor scutiri fiscale pentru anumite cheltuieli ale angajatorului în favoarea salariatului, menite să schimbe sau să inducă un comportament favorabil creșterii economice. Un exemplu concret este acordarea tichetelor turistice pentru turismul local. Aceste tichete ar încuraja angajații să utilizeze facilitățile turistice din țară, în detrimentul celor din străinătate. Prin stimularea turismului intern, se creează o cerere suplimentară pentru serviciile turistice locale, ceea ce contribuie la dezvoltarea sectorului turistic și, implicit, la creșterea economică. Astfel, aceste măsuri fiscale nu doar că sprijină obiectivele sociale, dar au și un impact pozitiv asupra economiei naționale.

Impozitele pe proprietate constituie o bază importantă a finanțelor publice, asigurând resursele necesare pentru dezvoltarea infrastructurii, educației și sănătății. Cu toate acestea, în multe cazuri, eficiența acestor impozite este limitată de o bază de impozitare neadecvată și de o contribuție disproporționată a anumitor categorii de proprietari.

Figură 5. Evoluția încasărilor din impozitul pe bunuri imobiliare, funciar, pe avere și privat în PIB, %, 2014 - 2022

Sursa: Elaborată de autor în baza [8, 3].

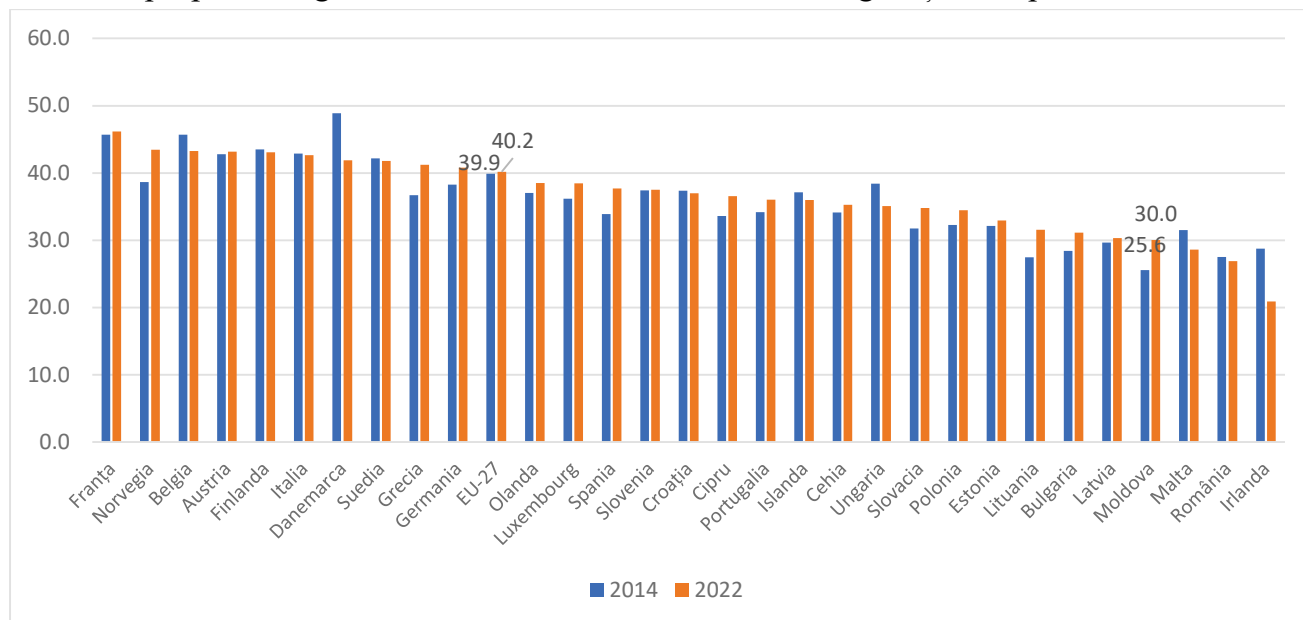
Deși încasărilor nominale din impozitele pe proprietate în Republica Moldova au crescut în ultimii ani, eficiența acestora, evaluată raportat la PIB, a rămas relativ stabilă sau chiar a scăzut. Impozitul pe bunuri imobiliare, beneficiind de o reformă de evaluare și de modificări legislative, a înregistrat o ușoară creștere a ponderii în PIB, de la 0,11% în 2016 la 0,19% în 2022. În schimb, impozitul funciar a manifestat o tendință descrescătoare, cu o pondere în PIB care a scăzut de la 0,12% la 0,07% în aceeași perioadă. Impozitul pe avere și-a menținut o

pondere neglijabilă de 0,02% în PIB, iar impozitul privat a generat venituri foarte mici. (Figura 5).

Comparând indicatorul ponderii impozitului pe proprietate în PIB, în RM și țările UE (constatăm că nivelul înregistrat în RM de 0,29% este mult sub nivelul mediei europene de 2,26%. (Un nivel maxim se înregistrează în Franța - 4,60% și un nivel minim în Estonia – 0,3%). Ținând cont de constatările expuse supra, conchidem că în Republica Moldova există potențial de creștere a resurselor bugetare, în special cele locale, prin intermediul consolidării impozitelor pe proprietate, în special a impozitului funciar.

Capitolul III "Implicațiile impozitării indirecte asupra consolidării finanțelor publice în contextul armonizării legislației fiscale". Impozitarea este un instrument important folosit de Comisia Europeană pentru a promova armonizarea fiscală între statele membre. Prin stabilirea de ghiduri fiscale pentru fiecare țară, se urmărește să se asigure respectarea principiilor de echitate și proporționalitate. Cu toate acestea, într-un sistem economic centralizat, impozitarea nu ar mai putea îndeplini rolul său în distribuirea resurselor și stabilizarea economiei [6]. O abordare echilibrată și pragmatică este necesară pentru a găsi un compromis între nevoia de armonizare fiscală și necesitatea de a păstra o anumită flexibilitate la nivel național. O astfel de abordare ar trebui să se bazeze pe cooperare consolidată în domeniul fiscal, pe stabilirea unor principii comune și a unor standarde minime, precum și pe o competiție fiscală loială și transparentă.

Sistemele de impozitare ale statelor membre ale UE prezintă o combinație complexă între reglementări europene și naționale. La nivel european, directivele și regulamentele UE stabilesc un cadru general, armonizând anumite aspecte ale impozitării pentru a facilita funcționarea pieței unice. Cu toate acestea, statele membre dispun de o anumită discreție în stabilirea propriilor regimuri fiscale, în limitele stabilite de legislația europeană.

Figură 6. Evoluția presiunii fiscale în RM și în țările Uniunii Europene (încasări fiscale, inclusiv contribuții obligatorii raportat la PIB), %, 2014 - 2022.

Sursa: Elaborată de autor pe baza datelor [9, 3, 5].

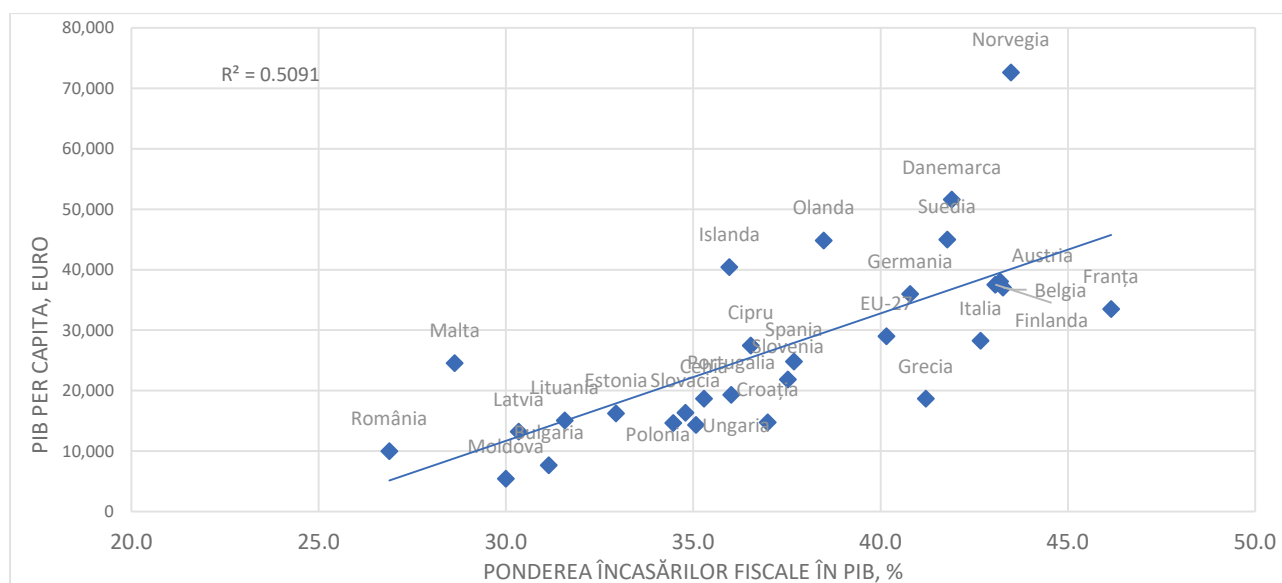
Coexistența normelor europene și naționale în domeniul fiscal în formatul actual de reglementare creează un echilibru care, pe de o parte, asigură funcționarea pieței unice, iar pe de altă parte, permite statelor membre să-și păstreze o anumită autonomie în stabilirea politicilor fiscale, fapt pentru care țările UE înregistrează în continuare diferențe semnificative în nivelul și structura impozitelor între țările UE.

Nivelul presiunii fiscale, incluzând și contribuțiile la asigurările sociale, raportat la PIB, înregistrează diferențe de peste 25,3%, de la nivelul de 46,2% în Franța la 20,9% în Irlanda, dovedind diferențe semnificative în ceea ce privește rolul statului în economie. Mai concret, presiunea fiscală este cu aproximativ 121% mai mare în țara cu cea mai mare fiscalitate față de țara cu cea mai mică fiscalitate.

Urmare analizei efectuate mai sus constatăm că, în pofida existenței unor reglementări supranaționale (acquis-ul comunitar), care au drept scop o uniformizare a sistemului de impozitare în țările membre ale UE, sistemele fiscale diferă substanțial de la o țară la alta, ceea ce presupune existența unei suveranități fiscale foarte largi, în special ce ține de impozitarea directă.

Figura 7 prezintă o corelație între nivelul de impozitare, ca primă componentă a politicii fiscale, și produsul intern brut (PIB) pe cap de locuitor, un indicator cheie al nivelului de dezvoltare economică și a bunăstării populației.

Analiza datelor din Figura 7 demonstrează că nu există o dependență negativă dintre creșterea economică și nivelul de impozitare. Cu excepția Irlandei, constatăm inversul acestei teorii, și anume cu cât țara înregistrează un nivel de impozitare mai mare cu atât și GDP per Capita este mai mare. Cele descrise ne face să constatăm că există o serie de alți factori care au o importanță mai semnificativă asupra creșterii economice.

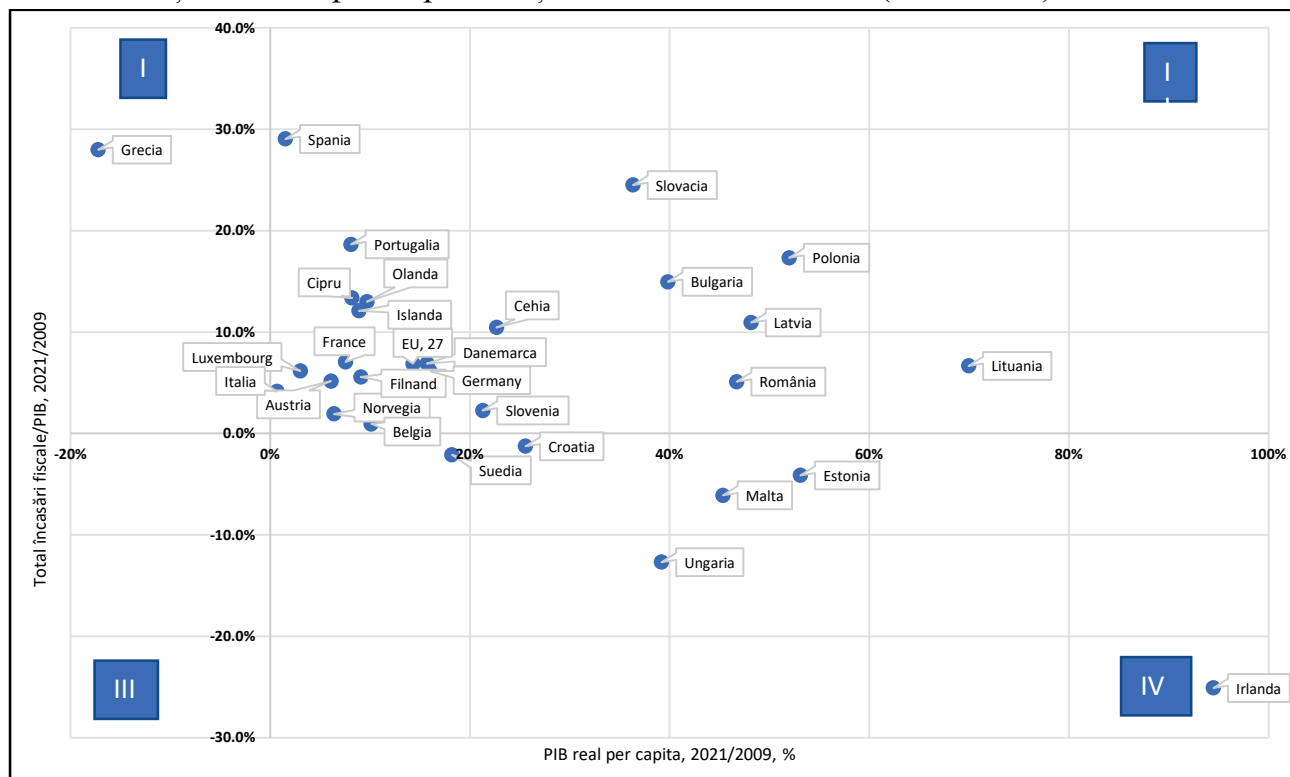
Figură 7. Corelația dintre PIB per capita și venituri fiscale în PIB

Sursa: Elaborată de autor pe [9, 3, 5].

Analiza menționată mai sus este una statică ce reflectă situația țărilor în anul 2022 și care este rezultatul specificului sistemelor economice și de impozitare ale țărilor UE formate pe parcursul unei perioade îndelungate de timp, ceea ce nu asigură o comparabilitate bună a datelor și formularea unor concluzii sau recomandări.

Astfel, pentru o mai bună analiză și pentru a exclude factorii specifici ai țărilor, în Figura 8 s-a analizat situația fiecărei țări în parte în evoluție, comparându-se dinamica dintre (i) modificarea PIB per Capita 2021/2009 și (ii) modificarea încasărilor fiscale în PIB 2021/2009.

Majoritatea țărilor analizate din UE în perioada anilor 2009 -2021 înregistrează atât un nivel de creștere a PIB per Capita cât și încasări fiscale în PIB (cadranul II).

Figură 8. Corelația dintre (i) modificarea PIB per Capita 2021/2009 și (ii) modificarea veniturilor fiscale în PIB, 2021/2009

Sursa: Elaborată de autor pe baza [9, 3, 5].

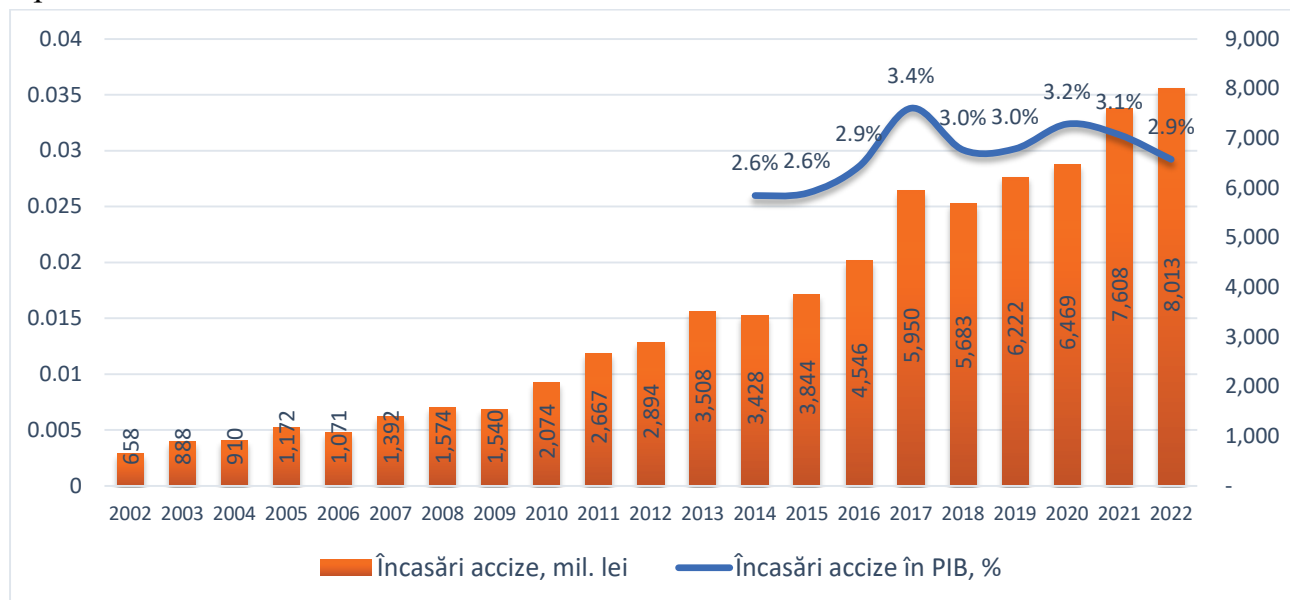
În UE, în mediu, PIB per Capita a crescut în perioada respectivă de la 24 410 euro în anul 2009 până la nivelul 27 900 Euro, sau cu 14%, iar încasările fiscale în PIB, în aceeași perioadă a crescut de la 38.0%, până la 40.7%, sau cu 6.9%.

Excepție de la regula de mai sus sunt țările (cadranul IV): Suedia, Croația, Malta, Ungaria, Estonia, Irlanda, în care PIB per Capita a crescut iar încasările fiscale în PIB a scăzut. Această evoluție demonstrează (fiind o excepție de la majoritatea cazurilor) că o reducere a nivelului de impozitare ar putea determina un impuls economic.

Deși creșterea economică post-aderare a fost influențată de o multitudine de factori, armonizarea fiscală a jucat un rol important în creșterea competitivității economiilor acestor țări. Prin alinierea la normele europene în materie de TVA și accize, aceste state au creat un mediu de afaceri mai atractiv pentru investitorii străini și au facilitat comerțul intracomunitar.

Focalizarea principală a armonizării la nivel UE se aplică în special asupra impozitelor indirecte, și anume TVA și accize deoarece acestea sunt principalele impozite care în lipsa armonizării ar afecta funcționalitatea pieței unice. Astfel prin intermediul unui set de directive detaliate, UE a stabilit reguli comune în aceste domenii, limitând astfel autonomia fiscală a statelor membre. Această abordare a avut ca obiectiv eliminarea barierelor fiscale în comerțul intracomunitar și crearea unui nivel de concurență echitabilă între întreprinderi[4].

Evoluția încasărilor din accize în Moldova în ultimii 20 de ani reflectă o combinație de factori, inclusiv procesul de tranziție economică, integrarea în organizații internaționale, fluctuațiile prețurilor la energie pe piața mondială și măsurile de politică fiscală implementate la nivel național. Deși s-au înregistrat creșteri nominale ale încasărilor, ponderea acestora în PIB a stagnat sau chiar a scăzut în ultimii ani (Figura 9), subliniind necesitatea unei revizuirii a politicii fiscale în acest domeniu.

Figură 9. Evoluția încasărilor din accize la BPN și a ponderii în PIB, mil. lei, %, 2002 – 2022

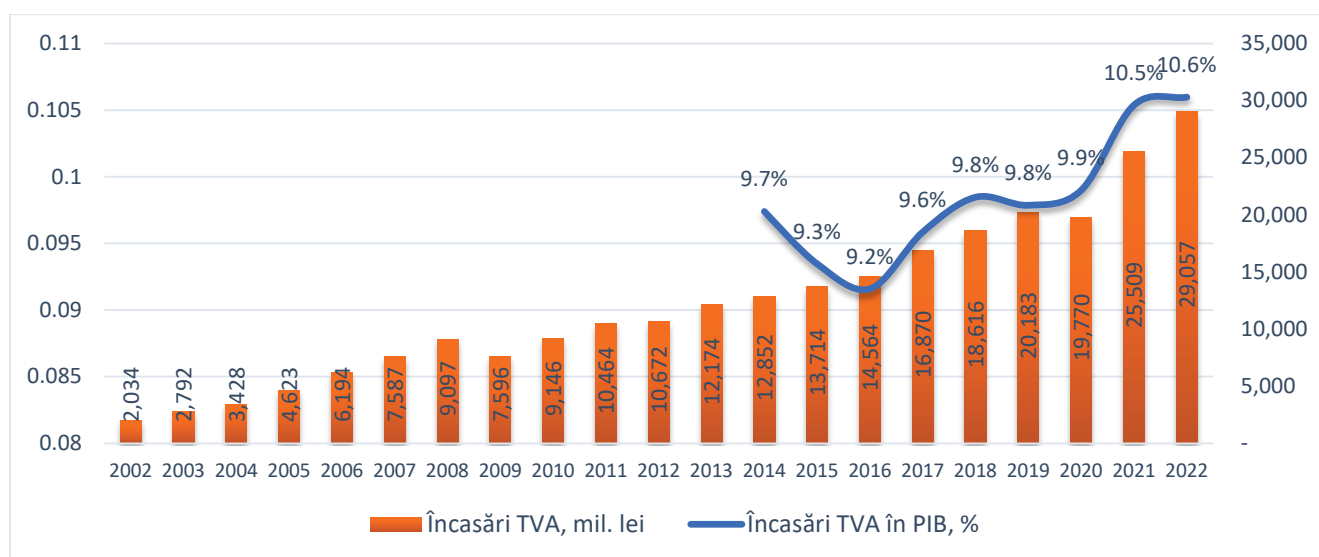
Sursa: Elaborată de autor în baza [8, 3].

O comparație cu țările din regiune și cu statele membre ale UE evidențiază faptul că nivelul accizelor în Moldova este relativ scăzut, în special pentru anumite produse precum produsele energetice și produsele din tutun. În contextul procesului de armonizare și necesității consolidării finanțelor publice există spațiu pentru creșterea cotelor de accize. Printre direcțiile potențiale de sporire a accizelor se enumeră accizele la motorină (un nivel foarte redus în comparație cu accizele la benzină menținut cu scopul de a nu afecta competitivitatea economiei în special sectorul agricol), gaze naturale, energie electrică (RM nu aplică accize) și produsele din tutun. Cu toate acestea, aceste măsuri trebuie să fie însoțite de măsuri de protecție socială pentru a atenua impactul asupra populației cu venituri mici, dar și programe economice pentru menținerea competitivității producției autohtone (de exemplu rambursarea accizelor la motorina utilizată în agricultură).

O politică fiscală eficientă în domeniul accizelor trebuie să urmărească atât obiective pe termen scurt, precum creșterea veniturilor bugetare, cât și obiective pe termen lung, precum promovarea unei economii verzi și a unui nivel de trai mai ridicat. O astfel de politică trebuie să fie integrată într-un cadru mai larg de politici economice și sociale și să țină cont de evoluțiile la nivel global.

Veniturile din TVA reprezintă componenta esențială a acumulării veniturilor la buget, în continuă creștere atât în valori nominale, cât și ca pondere în PIB. Astfel, în perioada 2016-

2022, veniturile din TVA au crescut de la 14,6 miliarde lei la 25,5 miliarde lei, iar ca pondere din PIB, de la 9,06% la 10,55% (Figura 10).

Figură 10. Evoluția încasărilor din TVA la BPN și a ponderii în PIB, mil. lei, %, 2002 - 2022

Sursa: Elaborată de autor în baza [8, 3].

RM înregistrează un indicator ridicat al veniturilor din TVA în PIB de 9,6% față de media de 6,9% a țărilor Uniunii Europene. Totuși, indicatorul ridicat nu reflectă o eficiență sporită a TVA-ului ci rezultatul structurii economiei naționale, și anume o economie bazată pe consum, unde importurile depășesc semnificativ exporturile.

În țările dezvoltate cu un nivel ridicat al exporturilor care contribuie semnificativ la formarea PIB-ului, nivelul veniturilor din TVA în PIB este mai mic deoarece exporturile nu au componenta de TVA, fiind scutite de TVA cu drept de deducere, și respectiv dreptul pentru a rambursa TVA, plătit pentru intrări.

Cele descrise mai sus demonstrează rolul critic al TVA în formarea veniturilor bugetare și, respectiv, finanțarea cheltuielilor bugetare, inclusiv a celor aferente obiectivelor de dezvoltare.

La fel, lipsa aplicării unor principii de bază a TVA creează distorsiuni economice, iar legislația fiscală a Republicii Moldova înregistrează o asemenea situație pe două dimensiuni:

- aplicarea scutirilor fără drept de deducere în cadrul lanțului valoric și nu asupra consumului final.

- aplicarea cotei reduse a TVA, fără dreptul la rambursarea TVA în cazul în care TVA aferentă procurărilor depășește TVA aferentă livrărilor (cazul aplicării TVA asupra producției agricole).

O combinație între aplicarea cotei reduse a TVA cu lipsa dreptului de rambursare a TVA, creează distorsiuni și afectează negativ competitivitatea producției autohtone. În cazul Republicii Moldova un asemenea regim fiscal este aplicat producției agricole primare. Mai mult ca atât, lipsa dreptului de rambursare a TVA contravine principiilor internaționale și Directivelor UE.

În acest context, ținând cont de faptul că legislația fiscală nu prevede dreptul la rambursarea TVA efectul se transpune în acumularea unor datorii tot mai mari și mai mari ale bugetului

față de producătorii agricoli. De asemenea, producătorul agricol în procesul activității sale, urmare nerambursării sumei TVA, poate achita pe tot lanțul valoric o sumă a TVA mai mare decât în limita cotei reduse de 8%. Or, în cazul regimului clasic de impozitare cu TVA suma achitată la buget pe întregul lanț valoric trebuie să corespundă cu suma TVA aferentă prețului final de comercializare.

În continuare este redat un exemplu abstractizat pentru a demonstra situația respectivă, precum și, influența mecanismului actual de impozitare cu TVA a producției agricole primare asupra competitivității la nivel național, în comparație cu soluția propusă de autor (Tabelul 3).

Tabel 3. Mecanismul de impozitare cu TVA a producției agricole primare în RM

unități monetare

№	Indicatori economici	Cota redusă de 8%		Cota 12% la producția agricolă, îngrășăminte și fertilizanți	
		Producător	Importator	Producător	Importator
1	2	3	4	5	6
1.	Valoarea procurărilor, fără TVA	100	-	100	
	TVA aferent procurărilor (20%)	20	-	12	
2.	Valoarea importurilor	-	100		100
3.	TVA aferent importului	-	8		12
4.	Valoarea livrărilor, fără TVA	150	150	150	150
	TVA aferentă livrărilor	12	12	18	18
5.	TVA spre plată la buget	-	4	4	6
6.	TVA spre restituire	-	-	-	-
7.	Total TVA perceput la buget	20	12	18	18

Sursa: Elaborat de autor.

După cum observăm din Tabelul, mecanismul cotei reduse în mărime de 8% pentru producția agricolă primară, fără acordarea dreptului de restituire, aplicat în RM este unul deficitar, creând o distorsiune economică pentru producția locală, deoarece cota de 8% nu acoperă la moment TVA-ul aferent procurărilor, și respectiv dezavantajează producția locală în raport cu cea importată. Conform modelului abstract, producătorul local achită 20 u.m. versus importator care achită doar 12 u.m. Diferența de 8 u.m. este datoria statului nerambursată și care se acumulează în cont.

Astfel, se constată prezența deficiențelor în sistemul TVA în Moldova, care creează distorsiuni economice prin așezarea unei sarcini fiscale mai mari în lanțul valoric, și care, respectiv, afectează competitivitatea producției autohtone. Această situație se datorează faptului că suma TVA aferentă procurărilor depășește suma TVA aferentă vânzărilor. Pentru a exclude această distorsiune, este necesar pe de o parte, de redus cota TVA aferentă procurărilor și, respectiv, de majorat cota TVA aferentă livrărilor.

În contextul propunerii de majorare a cotei TVA în agricultură până la 12% concomitent cu reducerea cotei TVA de la 20% la 12% pentru îngrășăminte și fertilizanți, atât producătorul local, cât și importatorul vor achita aceiași sumă a TVA la buget. Mai mult ca atât, beneficiul acestei propuneri se va manifesta prin faptul că vor crește încasările bugetare aferente

importului de producție agricolă și se vor diminua acumulările în cont pentru producătorii autohtoni. Aceasta va reprezenta un avantaj pe termen scurt, întrucât producătorul autohton nu va înregistra spre plată sume TVA la buget (4 u.m.), din contul acumulărilor în cont. Creșterea încasărilor la buget, ar permite noi măsuri de subvenționare pentru producătorii autohtoni, care ar spori în mod efectiv competitivitatea acestora pe plan național și internațional.

Un alt sector important din perspectiva creșterii economice sunt întreprinderile mici și mijlocii, dezvoltarea cărora este influențată de gradul de birocrație și povara administrativă cu care se confruntă. Una din acestea este raportarea și achitarea lunară a sumelor TVA. Trecerea de la raportarea și achitarea lunară la cea trimestrială va avea un șir de beneficii, precum reducerea poverii administrative, îmbunătățirea/creșterea fluxului de numerar, stimularea investițiilor și reducerea costurilor de conformitate și (5) creșterea competitivității.

La 23 iunie 2022, Republica Moldova a obținut un pas istoric prin acordarea statutului de candidat la aderarea la UE. Acest eveniment marchează un nou capitol în istoria țării și subliniază angajamentul autorităților de a alinia legislația națională la standardele europene. În acest context, armonizarea legislației fiscale reprezintă o prioritate majoră, iar domeniul taxelor indirecte, precum TVA și accize, prezintă provocări specifice.

TVA este un instrument fiscal complex, iar procesul de armonizare cu legislația UE implică ajustări semnificative ale sistemului actual. Printre principalele provocări se numără:

- *Sistemul de scutiri și cote reduse:* Sistemul actual de scutiri și cote reduse de TVA în Republica Moldova depășește considerabil cadrul permis de directiva UE. Pentru a se alinia la legislația UE, va fi necesar să se restrângă sfera de aplicare a acestor măsuri, ceea ce ar putea avea un impact asupra prețurilor unor bunuri de bază.
- *Dreptul la rambursare a TVA:* Procedurile de rambursare a TVA pentru operatorii economici trebuie să fie simplificate și armonizate cu cele europene, asigurând astfel un climat de afaceri mai predictibil și transparent.

În ceea ce privește accizele, principalele provocări sunt legate de:

- *Cotele minime:* RM va trebui să își alinieze cotele de accize la nivelurile minime stabilite de legislația UE, ceea ce ar putea conduce la creșterea prețurilor la anumite produse, precum țigările și alcoolul.
- *Extinderea bazei impozabile:* Este necesar să se extindă baza impozabilă pentru accize, prin introducerea de accize asupra unor produse energetice (energia electrică și gazele naturale).

Astfel, una din direcțiile prioritare pe termen mediu este armonizarea legislației fiscale în partea ce ține de TVA și accize în conformitate cu directivele UE. Ajustarea treptată a cotelor accizelor și TVA în contextul procesului de armonizare se realizează de mai mult timp, cu toate acestea în vederea asigurării armonizării la cotele minime este necesar o creștere mai accelerată a accizelor la motorină și produsele din tutun, dar și anularea unor scutiri pe dimensiunea TVA. În același timp, este important să se analizeze cu atenție impactul acestor creșteri accelerate a accizelor și anularea unor scutiri de TVA asupra consumatorilor și companiilor și să se adopte măsuri pentru a atenua eventualele efecte negative (de ex: creșterea accizelor la motorină va avea ca consecință creșterea costurilor pentru industriile care utilizează motorină pentru producerea bunurilor (agricultura), fapt ce implică necesitatea de a

include unele programe de suport sau restituire a accizelor, pentru a menține competitivitatea produselor autohtone).

La fel, pentru consolidarea veniturilor bugetare, dar și pentru a asigura condiții egale pentru mărfurile produse pe teritoriul țării și cele importate, Strategia de dezvoltare a managementului finanțelor publice pentru anii 2023-2030 stabilește corect drept una din priorități pe termen lung implementarea în legislația națională a sistemului UE privind aplicarea TVA la import pentru vânzările de mărfuri la distanță B2C prin trimiteri poștale, concomitent cu simplificarea procesului de colectare a TVA (asigurarea concurenței loiale și mobilizarea resurselor bugetare). Această întârziere expune economia națională la riscul concurenței neloiale, afectează colectarea veniturilor bugetare și încetinește procesul de integrare europeană. Prin urmare, este urgentă adoptarea și aplicarea acestui mecanism, care s-a dovedit a fi eficient în statele membre UE.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Sinteza cercetărilor efectuate cu privire la politica fiscală din perspectiva creșterii economice și consolidarea finanțelor publice a permis formularea următoarelor concluzii:

1. Analiza teoretică și empirică demonstrează capacitatea politicii fiscale de a contribui la consolidarea finanțelor publice și la creșterea economică pe 3 dimensiuni:

- generarea veniturilor fiscale pentru asigurarea sustenabilității finanțelor publice;
- generarea veniturilor fiscale pentru asigurarea consolidării finanțelor publice și respectiv, pentru creșterea resurselor bugetare alocate programelor destinate creșterii economice (cheltuieli capitale, subvenții, etc);

- influențarea comportamentului și al cetățenilor și companiilor spre o mai mare predispoziție de a investi, respectiv, de a contribui la creșterea economică.

2. Majoritatea studiilor empirice, în special cele mai recente, constată existența unei corelații negative între schimbările la nivelul de impozitare și creșterea economică. Conform studiilor efectuate impozitul pe profit și pe veniturile personale au capacitatea de a influența într-o măsură mai mare creșterea economică în comparație cu impozitele pe consum. În cazul adoptării politicilor fiscale orientate spre creșterea economică accentul urmează a fi pus în special pe impozitele directe, iar în cazul când se urmărește colectarea de venituri bugetare suplimentare - pe impozitele indirecte.

3. Analiza empirică a sistemelor de impozitare, inclusiv evoluția acestora în corelație cu nivelul de dezvoltare economică, a demonstrat că un nivel înalt al impozitării nu reprezintă o „frână” în dezvoltarea economică a țării, iar un nivel redus al impozitării nu garantează asigurarea creșterii economice durabile. Consolidarea finanțelor publice crește capacitatea statului de a influența procesele social – economice și asigură o mai mare eficiență de utilizare a resurselor unei țări. La fel, nivelul de impozitare nu are o corelație directă cu creșterea economică, aceasta din urmă fiind influențată mai degrabă de structura sistemului de impozitare și de simplitatea și eficiența administrării fiscale.

4. Măsurile de politică fiscală urmează să se axeze mai degrabă pe perfecționarea structurii și simplității sistemului de impozitare, decât pe modificarea nivelului de impozitare, ceea ce ar asigura o creștere economică certă și durabilă, fără a afecta cheltuielile publice.

5. Un factor important în determinarea corelației dintre politica fiscală ce urmează a fi adoptată și impactul acesteia asupra creșterii sau stagnării economice este cercetarea comportamentului mediului de afaceri.

6. Actuala structură națională a încasărilor fiscale este caracterizată prin contribuția majoră a impozitelor indirecte, și contribuția foarte mică a impozitelor directe, fapt înregistrat și în alte țări în curs de dezvoltare. Țările UE înregistrează în mediu aceleași mărimi pentru ambele tipuri de impozite.

7. Încasările din impozitele indirecte sunt mai sensibile la șocurile economice în comparație cu cele din impozitele directe. Această constatare este valabilă atât pentru Republica Moldova, cât și pentru țările UE. Astfel, ținând cont de faptul că în Republica Moldova ponderea încasărilor din impozitele indirecte este destul de semnificativă, eventualele crize economice vor afecta într-o măsură mai mare încasările bugetare din țara noastră și într-

o măsură mai mică încasările bugetare din țările unde ponderea impozitelor directe este mai înaltă.

8. Politica fiscală în țările UE a înregistrat în ultimii ani o tendință clară de creștere a ratelor impozitelor indirecte, respectiv TVA și accize, ca răspuns la efectele crizei economico-financiare. Încasările fiscale au crescut în mare parte pe seama impozitelor pe consum, în timp ce reducerea impozitelor a avut loc în special din motivul forței de muncă.

9. Reforma fiscală din Republica Moldova derulată în anul 2008 privind scutirea profitului reinvestit nu și-a atins obiectivele, inclusiv ca urmare a suprapunerii cu criza financiară mondială. Efectul pozitiv al reformei s-a manifestat prin creșterea gradului de conformare fiscală a întreprinderilor, în special a IMM - urilor. Efectul negativ a reformei a constat în ratarea unor venituri bugetare de aproximativ 3.3 miliarde de lei pe parcursul aplicării reformei.

10. Nivelul încasărilor bugetare din IVPJ este unul ce permite introducerea unor stimulente fiscale bine țintite. Principalul mecanism de utilizare a IVPJ în vederea contribuiri la creșterea economică este amortizarea accelerată/suplimentară.

11. Cu toate că au fost afectate veniturile BASS, reforma fiscală de reducere cu 5 puncte procentuale a CAS și-a atins scopul de reducere a evaziunii fiscale asociate salariilor ”în plic”, și de creștere a competitivității naționale.

12. Legislația fiscală a Republicii Moldova în partea ce ține de TVA conține anumite norme referitoare la dreptul de restituire a TVA care creează distorsiuni economice și afectează competitivitatea producției naționale.

Rezultatele obținute confirmă și demonstrează posibilitatea perfecționării politicii fiscale prin prisma acestor elemente și anume: nivelul de impozitare, structura de impozitare și complexitatea sistemului fiscal.

Problema științifică importantă soluționată în teză constă în determinarea științifică, empirică și aplicativă a efectelor schimbărilor în structura și nivelul de impozitare asupra creșterii economice și consolidării finanțelor publice; identificarea și fundamentarea distorsiunilor în sistemul de impozitare; formularea posibilităților de simplificare a proceselor fiscale, compararea sistemelor de impozitare. Principalele constatări sunt:

1. Utilizarea exagerată a facilităților fiscale, fapt caracteristic țărilor în curs de dezvoltare determină reducerea capacității statului de intervenție și de a contribui la creșterea economică.

2. Principalul mecanism de utilizare a IVPJ în vederea contribuiri la creșterea economică fără a afecta veniturile bugetare pe termen lung este amortizarea accelerată/suplimentară.

3. Legislația fiscală a RM conține distorsiuni care afectează competitivitatea economiei naționale.

4. Reducerea impozitelor directe, în special impozitele salariale, concomitent cu consolidarea impozitelor indirecte și taxelor de mediu, reprezintă o opțiune de politică fiscală ce ar contribui la creșterea economică.

Sinteza cercetărilor permite **formularea următoarelor 3 obiective strategice ale sistemului fiscal din Republica Moldova**, fortificarea cărora ar asigura o contribuție mai sporită la consolidarea veniturilor bugetare și creșterea economică:

1. *Mobilizarea resurselor bugetare din impozitele indirecte*, inclusiv din cele aplicate activităților și produselor neprietenoase mediului, pentru finanțarea obiectivelor de creștere economică

Mobilizarea și utilizarea eficientă a resurselor interne sunt esențiale pentru finanțarea obiectivelor de creștere economică. O componentă importantă în atingerea obiectivelor naționale de creștere economică sunt investițiile publice. Moldova are o infrastructură slab dezvoltată care necesită investiții publice substanțiale. Sectorul privat poate prelua doar parțial finanțarea investițiilor în infrastructură, rolul-cheie revenind inevitabil statului. Astfel, mobilizarea resurselor interne poate avea loc prin intermediul (i) politicilor fiscale și vamale, (ii) eficientizării administrării fiscale și vamale (iii) împrumuturilor interne.

În partea ce ține de politicile fiscale și vamale un rol important în mobilizarea resurselor financiare este reprezentat de existența unui sistem de facilități fiscale și vamale eficiente și focusate asupra sectoarelor prioritare ce asigură un echilibru între costurile bugetare și impulsul asupra dezvoltării economice.

2. *Creșterea economică sustenabilă prin digitalizare și trecere la o economie verde*. Sistemul fiscal național trebuie să se asigure că întreprinderile și cetățenii își valorifică la maxim potențialul economic, sunt predispuși pentru investiții sustenabile și ”prietenoase” mediului, creând în acest sens noi locuri de muncă. Politicile fiscale și vamale trebuie să fie direcționate către reducerea costurilor de conformitate pentru întreprinderi, să faciliteze investițiile naționale și străine și să ofere mediul potrivit atât pentru IMM-uri, cât și pentru întreprinderile mai mari, pentru o tranziție către economia verde și digitală. Stimularea proceselor digitale urmează să aibă loc atât la nivelul companiilor ce ar asigura competitivitate, cât și la nivelul autorităților fiscale și vamale ce ar asigura simplitate în procesul de raportare și achitare a impozitelor, în special pentru IMM-uri.

3. *Integrarea deplină în spațiul fiscal al Uniunii Europene* Pe componenta politicilor fiscale sunt necesare eforturi suplimentare în vederea asigurării armonizării aprofundate a impozitelor indirecte (accize și TVA) la prevederile Directivelor UE.

Pentru atingerea obiectivelor strategice se propun următoarele **recomandări**:

1) Eficientizarea sistemului de facilități fiscale din perspectiva atingerii obiectivelor de consolidare a finanțelor publice și procesului de armonizare a legislației, care ar permite creșterea capacității statului de a interveni prin programe economice.

2) Introducerea unui sistem de deducere în mărime accelerată/suplimentară a amortizării activelor pe termen lung.

3) Dezvoltarea unui regim fiscal simplificat pentru IMM-uri similar regimului fiscal aplicat parcurilor IT, cu excluderea obligației de calculare și raportare a impozitului. La primă etapă, pentru a nu afecta veniturile bugetare se recomandă aplicarea acestuia doar întreprinderilor MICRO ce cad sub incidența pragului TVA (Draftul proiectului de lege Anexa nr.11).

4) Valorificarea taxelor ecologice în vederea asigurării unei creșteri economice sustenabile.

5) Creșterea accelerată a accizelor la motorină și produsele din tutun, introducerea accizelor la gaze naturale, energie electrică. Aceste măsuri trebuie să fie însoțite de măsuri de

protecție socială și programe economice pentru menținerea competitivității producției autohtone.

6) Majorarea cotei TVA în agricultură până la 12%, concomitent cu reducerea cotei TVA de la 20% la 12% pentru îngrășăminte și fertilizanți.

7) Rambursarea sumelor de TVA acumulate în cont în cuantumul impozitelor pe salarii plătite.

8) Trecerea de la raportarea și achitarea lunară a TVA la cea trimestrială în cazul microîntreprinderilor;

9) Consolidarea impozitului pe bunuri imobiliare și a impozitului funciar. Măsura dată are drept scop pe de o parte consolidarea autonomiei financiare a autorităților publice locale prin creșterea veniturilor proprii, iar pe de altă parte creșterea eficienței prelucrării terenurilor agricole.

10) Comasarea impozitului pe bunurile imobiliare și impozitul pe avere.

11) Introducerea unor scutiri pentru anumite cheltuieli ale angajatorului în favoarea salariatului în vederea schimbării sau inducerii unui comportament celui din urmă privind consumul mărfurilor sau serviciilor autohtone în vederea stimulării creșterii economice.

12) Consolidarea finanțelor publice prin revederea facilităților fiscale aferente impozitului pe venit (art.20 din CF) și aplicarea acestora doar asupra cetățenilor, nu și asupra companiilor.

Sugestii privind direcțiile viitoare de cercetare. În continuarea problematicii acestei cercetării, este pertinent să se exploreze următoarele direcții potențiale pentru cercetările viitoare:

Domeniul de cercetare 1: elaborarea unui model ce determină comportamentul persoanelor și companiilor la diverse măsuri fiscale care ar putea anticipa cu mai mare acuratețe modul în care persoanele își vor ajusta comportamentul economic în urma implementării unor noi politici fiscale.

Domeniul de cercetare 2: analiza și studierea proceselor de digitalizare și inovații în sistemele de impozitare și impactul acestora asupra creșterii economice.

BIBLIOGRAFIE

1. ACOSTA-ORMAECHEA, S., YOO, J. *Tax Composition and Growth: A Broad Cross-Country Perspective* [online]. Washington, DC: International Monetary Fund, 2012, Working Paper 257 [accesat 5 ianuarie 2023]. ISBN 9781616355678/1018-5941. Disponibil: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2016/12/31/Tax-Composition-and-Growth-A-Broad-Cross-Country-Perspective-40067>.
2. ARNOLD, J. Do Tax Structure Affect Aggregate Economic Growth? Empirical Evidence from a Panel of OECD Countries [online]. *Economics Department Working Papers*, 2008, No. 643, ECO/WKP(2008)51 [accesat 10 februarie, 2023]. ISSN 18151973. Disponibil: https://www.oecd-ilibrary.org/economics/do-tax-structures-affect-aggregate-economic-growth_236001777843
3. Banca de date statistice [online]. In: *Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova*. Disponibil: <https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/>
4. COSTAȘ, Cosmin F.. Reflections on the Fiscal Sovereignty of the Member States. *Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Iurisprudenția*. Cluj-Napoca: Babeș-Bolyai University, 2006, no. 2. ISSN (online): 2065-7498.
5. DATA on Taxation Trends: New data updated in March 2024 including tax revenue data up to 2022. [online]. *European Commission* [accesat 27 martie, 2023]. Disponibil: https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation-1/economic-analysis-taxation/data-taxation-trends_en.
6. IONECI, M, MARCU, N. Taxation and accountancy between national and regional. *Theoretical and Applied Economics*. Supplement [online]. 2007, vol. 2, issue 6(511) pp. 155-164. [accesat 25 martie 2023] Disponibil: [https://ideas.repec.org/a/agr/journal/v6\(511\)\(supplement\)\(vol2\)y2007i6\(511\)\(supplement\)\(vol2\)p155-164.html](https://ideas.repec.org/a/agr/journal/v6(511)(supplement)(vol2)y2007i6(511)(supplement)(vol2)p155-164.html).
7. KNELLER, R., BLEANEY, M. F., GEMMELL, N. Fiscal Policy and Growth: Evidence from OECD Countries, *Journal of Public Economics* [online]. 1999, nr. 74, pp. 171-190 [accesat 20 aprilie 2023]. Disponibil: https://www.mathematik.uni-ulm.de/wipo/lehre/ws200708/public_economics/Kneller_Bleaney_Gemmell.
8. *Portalul Guvernamental de Date* [online]. Disponibil: <https://date.gov.md/>.
9. *Rapoarte privind executarea bugetului. Rapoarte anuale 2022* [online]. Datele Ministerului Finanțelor al RM privind executarea BUAT [accesat 27 martie, 2023]. Disponibil: <https://mf.gov.md/ro/trezorerie/rapoarte-privind-executarea-bugetului/rapoarte-anuale>.
10. SCHWELLNUS, C., ARNOLD, J. Do Corporate Taxes Reduce Productivity and Investment at the Firm Level? Cross-country Evidence from the Amadeus Dataset. *OECD Economics Department Working Papers* [online]. 2008. [accesat 25 octombrie 2023] Disponibil: <https://doi.org/10.1787/236246774048>.
11. TAX Policy Reform and Economic Growth. *OECD Tax Policy Studies* [online]. 2010. <https://doi.org/10.1787/9789264091085-en> [accesat 25 octombrie 2023] Disponibil: https://www.oecd-ilibrary.org/taxation/tax-policy-reform-and-economic-growth_9789264091085-en.

LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI

Articole în reviste științifice

în reviste din alte baze de date acceptate de către ANACEC

(cu indicarea bazei de date)

1. **NOROC, Dorel. Use of corporate income tax in achieving economic growth objectives. The case of the Republic of Molodva.** În: *European Journal of Accounting, finance & business*, issue 3, volume 11, october 2023, pp.1-7, 0,61 c.a., ISSN 2344-102X. Baze de date: RePEc, DRJI, OAJI, Index Copenicus, ERIK PLUS. Disponibil: <https://www.accounting-management.ro/index.php?pag=showarticle&issue=34&year=2024&brief=3410>

în reviste din Registrul Național al revistelor de profil (cu indicarea categoriei)

2. **NOROC, Dorel. Facilități fiscale în sistemul bugetar-fiscal: definire și evaluare = Tax Expenditures in the Budgetary and Tax System: Definition and Evaluation.** *Economica*. 2023, nr. 1(123), pp. 131-137. ISSN 1810-9136. Disponibil: <https://irek.ase.md/xmlui/handle/123456789/2659>. Categoria B. 0.77 Coli de autor.
3. **COBZARI, Ludmila, NOROC, Dorel. Provocări în procesul de armonizare a legislației fiscale din republica Moldova cu cea a Uniunii Europene.** În: *Revista științifico-didactică Economica*, Nr.4(126), 2023. Academia de Studii Economice din Moldova, pp.66-73, ISSN 1810-9136 Editura ASEM, Chișinău, 2023, 0.5 c.a, categoria B. Disponibil: https://ase.md/files/publicatii/economica/ec_2023_4.pdf.

Articole în lucrările conferințelor și altor manifestări științifice în lucrările manifestărilor științifice incluse în alte baze de date acceptate de către ANACEC

4. **COBZARI, Ludmila, NOROC, Dorel. Implicațiile taxei pe valoarea adăugată asupra agriculturii în Republica Moldova.** In: *Perspectivile și problemele integrării în Spațiul European al Învățământului superior: conf. științifico-practică intern.*, 5 iunie 2014. Cahul: Universitatea de Stat "B. P. Hașdeu" pp. 123-126. ISBN 978-9975-914-90-1. 0.33 Coli de autor.
5. **COBZARI, Ludmila, NOROC, Dorel. Incidența impozitelor indirecte asupra formării prețurilor la produsele petroliere.** In: *Politici și mecanisme de inovare și dezvoltare a proceselor economico-financiare și sociale în plan național și internațional: conf. șt. intern.*, 31 oct.-01 noiem. 2014, Ed. a 9-a. Chișinău, 2014, pp. 55-59. ISBN 978-9975-71-574-4. 0.36 Coli de autor.
6. **NOROC, Dorel. EU practice regarding the common flat-rate scheme for farmers and opportunity to implement it in the RM.** In: *Scientific symposium of young researchers*, April 4-5, 2014, 12 ed. Chișinău, 2014, vol. 1, pp. 51-55. ISBN 978-9975-75-689-1. 0.39 Coli de autor.

7. **NOROC, Role of the tax policy in income redistribution.** In: *Scientific symposium of young researchers*, April 23-24, 2015, 13 ed. Chişinău, 2015, vol. 1, pp. 74-78. 978-9975-75-748-5. 0.47 Coli de autor.
8. **NOROC, Dorel. Evoluția accizelor în Republica Moldova și incidența acestora asupra veniturilor bugetului de stat.** In: *Perspectivile și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației* [online]: conf. șt. intern., 5 iunie 2015. Cahul, 2015, vol. 1, pp. 408-414. ISBN 978-9975-914-99-4. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/408-414_0.pdf. 0.44 Coli de autor.
9. **NOROC, Dorel. Taxation systems in EU countries.** In: *Scientific Symposium of Young Researchers*, 22-23 April 2016. Chişinău: ASEM, 2016, vol. 1, pp. 67-71. ISBN 978-9975-75-823-9. 0.33 Coli de autor.
10. **NOROC, Dorel. Deficiencies of the value added tax system in the Republic of Moldova from the perspective of EU directives.** In: *Development Through Research and Innovation - 2022* [online]: The 3rd International Scientific Conference: Online Conference for Researchers, PhD and Post-Doctoral Students, August 26th, 2022. Chişinău: ASEM, 2022, pp. 173-179. ISBN 978-9975-3590-5-4 (PDF). DOI: <https://doi.org/10.53486/dri2022.19>. Disponibil: <https://irek.ase.md/xmlui/handle/123456789/2459>. 0.46 Coli de autor.
11. **NOROC, Dorel. Stimularea creşterii economice prin prisma structurii sistemului de impozitare. Efectele reformei fiscale în Republica Moldova din anul 2018.** In: *Sustainable Public Procurement: challenges and opportunities: Simp.*, 20-21 mai 2022. Chişinău, 2022, Ed.1, pp. 117-126. ISBN 978-9975-159-91-3. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7388943> Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/171375. 0.64 Coli de autor.
12. **NOROC, Dorel. Rolul impozitelor pe proprietate în finanțarea cheltuielilor publice și redistribuirea venitului național.** In: *Educația și cercetarea în învățământul superior: realități și perspective: conf. șt. intern.*, 1-2 iulie 2022, Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”. Chişinău, 2022, Ed. 1, pp. 189-198. Disponibil: https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/183582. 0.59 Coli de autor.
13. **NOROC, Dorel. The Tax Policy from an Economic Growth Perspective.** In: *Interdisciplinarity and Cooperation in Cross-Border Research: Proceedings of the 2nd international conference*, June 2022. Chisinau, 2022, vol 6, no 1, pp. 100-107. Disponibil: <http://www.across-journal.com/index.php/across/article/view/160/152>. 0.57 Coli de autor.

Alte articole științifice

14. **NOROC, Dorel. Principalele impozite și taxe în cifre.** *Monitorul fiscal FISC.md*. 2018, nr. 6(47), octombrie, pp. 99-103. ISSN 1857-3991. 0.35 Coli de autor.
15. **NOROC, Dorel, ALEXA, Corina, CATANA Inga. Politica fiscală și vamală pentru anul 2020: principalele aspecte.** *Monitorul fiscal FISC.md*. 2020, nr. 2(57), februarie, pp. 10-19. ISSN 1857-3991. 1.18 Coli de autor.
16. **NOROC, Dorel, ALEXA, Corina. Particularitățile politicii fiscale și vamale pentru anul 2021.** *Monitorul fiscal FISC.md*. 2021, nr. 2(65), februarie, pp. 9-18. ISSN 1857-3991. 1.32 Coli de autor.

17. **NOROC, Dorel, ALEXA, Corina. Măsurile politicii fiscale și vamale pentru anul 2022.** *Monitorul fiscal FISC.md.* 2022, nr. 2(72), februarie, pp. 39-43. ISSN 1857-3991. 0.64 Coli de autor.
18. **NOROC, Dorel. Privind impozitarea tichetelor de masă acordate angajaților rezidentului parcului IT.** *Contabilitate și audit.* 2018, nr. 5, pp. 45-46. ISSN 1813-4408. 0.18 Coli de autor.
19. **NOROC, Dorel. Impozitarea certificatelor cadou acordate salariaților.** *Contabilitate și audit.* 2019, nr. 3, pp. 32-35. ISSN 1813-4408. 0.37 Coli de autor.
20. **NOROC, Dorel, PRISACAR, Tatiana. ONC-urile raportează într-un mod nou: declarația cu privire la impozitul pe venit pentru organizațiile necomerciale.** *Contabilitate și audit.* 2019, nr. 3, pp. 72-85. ISSN 1813-4408. 1.19 Coli de autor.
21. **NOROC, Dorel. Politica fiscală și vamală pentru anul 2020: simplitate, claritate, comoditate.** *Contabilitate și audit.* 2019, nr. 12, pp. 6-11. ISSN 1813-4408. 0.59 Coli de autor.
22. **NOROC, Dorel, ȚIRIULNICOVA, Natalia, DIMA, Marcela. Subvențiile pentru șomajul tehnic și/sau staționare: modul de acordare, contabilizare și impozitare.** *Contabilitate și audit.* 2020, nr. 5, pp. 8-15. ISSN 1813-4408. 0.77 Coli de autor.
23. **NOROC, Dorel. Politica fiscală și vamală pentru anul 2021.** *Contabilitate și audit.* 2020, nr. 12, pp. 8-18. ISSN 1813-4408. 0.98 Coli de autor.

ADNOTARE

la teză pentru obținerea titlului științific de doctor în științe economice cu tema „Politica fiscală din perspectiva creșterii economice și consolidarea finanțelor publice”, Noroc Dorel, specialitatea: 522.01 – Finanțe, Chișinău, 2024

Structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie compusă din 140 de surse, 29 de figuri, 15 tabele și 17 anexe. Cercetările efectuate au fost reflectate în 23 de publicații științifice.

Cuvinte-cheie: politică fiscală, creștere economică, redistribuirea veniturilor, venituri naționale, structura sistemului de impozitare, facilități fiscale, venituri bugetare ratate, investiții.

Domeniul de studii: 522.01 Finanțe

Scopul lucrării: dezvoltarea unui cadru conceptual coerent privind politica fiscală și influența acesteia asupra creșterii economice și consolidării finanțelor publice; determinarea tipurilor de impozite ce urmează a fi utilizate în atingerea obiectivelor de creștere economică și de consolidare a finanțelor publice; identificarea propunerilor de perfecționare a sistemului fiscal național.

Obiectivele cercetării: studierea și concretizarea principiilor fundamentale privind politica fiscală în atingerea obiectivelor de consolidare a finanțelor publice și creștere economică; examinarea aspectelor socioeconomice din punctul de vedere al influenței reformelor în domeniul politicii fiscale; analiza principalelor tendințe ale politicii fiscale în țările europene; determinarea principalelor modificări ale sistemului de impozite și taxe și impactul acestora asupra bugetului și asupra creșterii economice; identificarea distorsiunilor fiscale; analiza reformelor fiscale în Republica Moldova și impactul acestora asupra creșterii economice și consolidării finanțelor publice; determinarea principalelor direcții de perfecționare a politicii fiscale în vederea asigurării unei creșteri economice durabile.

Noutatea și originalitatea științifică: identificarea distorsiunilor fiscale; determinarea impactului reformelor fiscale în Republica Moldova asupra consolidării finanțelor publice și creșterii economice; formularea metodei de evaluare a efectelor modificării structurii sistemului de impozitare; identificarea și formularea direcțiilor de perfecționare a sistemului de impozitare în Republica Moldova din perspectiva creșterii economice și consolidării finanțelor publice.

Rezultatele obținute care contribuie la soluționarea problemei științifice importante: determinarea științifică, empirică și aplicativă a efectelor schimbărilor în structura sistemului de impozitare asupra creșterii economice și consolidării finanțelor publice; identificarea și fundamentarea distorsiunilor în sistemul de impozitare; formularea posibilităților de simplificare a proceselor fiscale; compararea sistemelor de impozitare. Analiza acestor concepte permite identificarea unui sistem optim de impozitare.

Semnificația teoretică a cercetării: sistematizarea abordărilor teoretice privind efectele modificării sistemului fiscal; definirea sistemului fiscal și a componentelor acestuia; aprofundarea și dezvoltarea teoretică a noțiunilor de facilități fiscale și venituri bugetare ratate/cheltuieli fiscale; definirea impozitelor din perspectiva modului în care acestea influențează procesele social-economice.

Valoarea aplicativă constă în utilizarea rezultatelor cercetării de către țările în curs de dezvoltare, inclusiv Republica Moldova, cu scopul de a crește eficiența politicii fiscale prin schimbarea comportamentului cetățenilor și companiilor în vederea unei predispoziții sporite de a investi, precum și de a elimina distorsiunile fiscale. Instrumentele propuse pentru perfecționarea politicilor fiscale pot contribui la stimularea economică, simplificarea interacțiunii dintre contribuabili și autoritatea fiscală, redistribuirea echitabilă a venitului, consolidarea finanțelor publice, sporind, în final, bunăstarea țării.

Implementarea rezultatelor științifice: Rezultatele obținute în procesul de elaborare a tezei au fost utilizate pentru înaintarea recomandărilor Ministerului Finanțelor și Serviciului Fiscal de Stat în procesul de promovare a unor politici de natură fiscală care să contribuie într-o măsură mai mare la creșterea economică.

ANNOTATION

on the thesis to obtain the scientific degree of doctor in economic sciences with the theme "Tax policy from the perspective of economic growth and public finance consolidation", Noroc Dorel, specialty: 522.01 - Finance, Chisinau, 2024

Structure of the thesis: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 140 sources, 29 figures, 15 tables and 17 appendices. The research carried out was reflected in 23 scientific publications.

Key words: tax policy, economic growth, income redistribution, national incomes, structure of the tax system, tax facilities, missed budget revenues, investments.

Field of study: 522.01 Finance

The purpose of the paper: Developing a coherent conceptual framework regarding tax policy and its influence on economic growth and public finance consolidation. Determining the types of taxes to be used in achieving the objectives of economic growth and public finance consolidation and identifying proposals for improving the national tax system.

Research objectives: The study and concretization of principles of tax policy in achieving the objectives of public finance consolidation and economic growth; the examination of socio-economic aspects from the perspective of the influence of tax policy reforms; the analysis of the main trends in tax policy in European countries; the determination of the main changes in the tax system and their impact on the budget and economic growth; the identification of tax distortions; the analysis of fiscal reforms in the Republic of Moldova and their impact on economic growth and public finance consolidation; the determination of the main directions for improving tax policy to ensure sustainable economic growth.

Scientific novelty and originality: identifying tax distortions; determining the impact of tax reforms in the Republic of Moldova on the consolidation of public finances and economic growth; formulation of the evaluation method of the effects of the change in the structure of the taxation system; identifying and formulating directions for improving the taxation system in the Republic of Moldova, from the perspective of economic growth and public finance consolidation .

The obtained scientific results contribute to the solution of the important scientific problem: the scientific, empirical, and applied determination of the effects of changes in the structure of the taxation system on economic growth, budget revenues, and the well-being of citizens; identification and substantiation of distortions in the taxation system; formulating possibilities for simplifying tax processes; and comparing taxation systems. The analysis of these concepts allows the identification of an optimal taxation system.

The theoretical significance of the research: the systematization of theoretical approaches regarding the effects of the change in the tax system; defining the tax system and its components; deepening and theoretical development of the notion of tax expenditures and missed budget revenues/fiscal expenses; defining taxes from the perspective of how they influence social-economic processes.

Applied value: it consists of the use of research results by developing countries, including the Republic of Moldova, to increase the efficiency of tax policy by changing the behavior of citizens and companies for a greater propensity to invest, as well as to eliminate tax distortions. The instruments proposed for improving tax policies can contribute to economic stimulation, simplifying the interaction between taxpayers and the tax authority, fair income redistribution, strengthening public finances, and ultimately increasing the country's well-being.

Implementation of the scientific results: The results obtained in developing the thesis were used to forward the recommendations of the Ministry of Finance and the State Tax Service in promoting tax policies that contribute more to economic growth.

АННОТАЦИЯ

к диссертации на соискание ученой степени доктора экономических наук «Фискальная политика с точки зрения экономического роста и консолидации государственных финансов»,
Норек Дорел, специальность: 522.01 – Финансы, Кишинев, 2024 г.

Структура диссертации: введение, три главы, общие выводы и рекомендации, библиография, состоящая из 140 источников, 29 рисунков, 15 таблиц и 17 приложений. Проведенные исследования нашли отражение в 23 научных публикациях.

Ключевые слова: фискальная политика, экономический рост, перераспределение доходов, национальные доходы, структура налоговой системы, налоговые льготы, недополученные доходы бюджета, инвестиции.

Область обучения: 522.01 Финансы

Цель исследования: разработка согласованной концептуальной основы фискальной политики и ее влияния на экономический рост и укрепление государственных финансов. Определение видов налогов, которые будут использоваться для достижения целей экономического роста и укрепления государственных финансов, и выявление предложений по совершенствованию национальной налоговой системы.

Задачи исследования: изучение и конкретизация принципов фискальной политики в достижении целей укрепления государственных финансов и экономического роста; анализ социально-экономических аспектов с точки зрения влияния реформ в области фискальной политики; анализ основных тенденций фискальной политики в европейских странах; определение основных изменений в налоговой системе и их влияния на бюджет и экономический рост; выявление налоговых искажений; анализ налоговых реформ в Республике Молдова и их влияния на экономический рост и укрепление государственных финансов; определение основных направлений совершенствования фискальной политики для обеспечения устойчивого экономического роста.

Научная новизна и оригинальность: выявление искажений фискальной системы; определение влияния фискальных реформ в Республике Молдова на консолидацию государственных финансов и экономический рост; формулирование метода оценки последствий изменения структуры налоговой системы; определение и формулирование направлений совершенствования налоговой системы в Республике Молдова с точки зрения экономического роста и укрепление государственных финансов.

Полученные научные результаты способствуют решению важной научной задачи: научное, эмпирическое и прикладное определение влияния изменений в структуре налоговой системы на экономический рост, доходы бюджета и благосостояние граждан; выявление и обоснование искажений в системе налогообложения; формулирование возможностей упрощения фискальных процессов, сравнение систем налогообложения. Анализ этих концепций позволяет выявить оптимальную систему налогообложения.

Теоретическая значимость исследования: систематизация теоретических подходов относительно последствий изменения фискальной системы; определение фискальной системы и ее компонентов; углубление и теоретическое развитие понятия фискальных льгот и недополученных доходов/бюджетных расходов; определение налогов с точки зрения того, как они влияют на социально-экономические процессы.

Прикладное значение: заключается в использовании результатов исследований развивающимися странами, в том числе Республика Молдова, для повышения эффективности налоговой политики путем изменения поведения граждан и компаний для большей склонности к инвестированию, а также для устранения налоговых искажений. Предложенные инструменты совершенствования налоговой политики могут способствовать экономическому стимулированию, упрощению взаимодействия налогоплательщиков и налогового органа, справедливому перераспределению доходов, укреплению государственных финансов, в конечном итоге повышению благосостояния страны.

Внедрение научных результатов: Результаты, полученные в процессе разработки диссертации, были использованы для направления рекомендаций Минфина и Государственной фискальной службы в процессе продвижения фискальной политики, способствующей в большей степени увеличению экономического роста.

NOROC DOREL

**POLITICA FISCALĂ DIN PERSPECTIVA CREȘTERII ECONOMICE ȘI
CONSOLIDAREA FINANTELOR PUBLICE**

SPECIALITATEA: 522.01. FINANTE

Rezumat la teză de doctor în științe economice

Aprobat spre tipar: 02.09.2024.	Format: 60x84 1/16.
Hârtie ofset. Tipar ofset.	Tiraj: 30 ex.
Coli de tipar: 1,9.	Comanda nr. 37.

Serviciul Editorial-Poligrafic al Academiei de
Studii Economice din Moldova mun. Chișinău,
str. Bănulescu-Bodoni, 59, MD-2005